

17

Colectia POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

MIHAIL SADOVEANU

**Cuibul
in vaziiilor**

EDITATA
DE REVISTA

ȘTIINȚA
TEHNICĂ

(1)

MIHAIL SADOVEANU

CUIBUL INVAZIILOR

★

Colecția „Povestiri Științifico-Fantastice”

17

9
■ ■ ■

PREFAȚA LA EDIȚIA NOUĂ

Cărțulia aceasta a fost tipărită întâia oară acum două decenii, în 1936. În prefața pe care i-o adăgeam atunci arătam că peisagiile centrului Asiei și popoarele care trăiau acolo din vechimea cea mai adâncă sînt destinate — datorită progresului tehnic — să se prefacă, să se apropie „de lumea civilizată” și în scurtă vreme să intre în curentul lumii capitaliste. Deplîngeam faptul că un colț atît de interesant și de original al lumii vechi e menit să dispară.

Înspre acele regiuni misterioase, despărțite total de lumea Apusului, nu izbînăcise a trece și a se întoarce decît venețianul Marco Polo în veacul al XIII-lea, în vremea lui Kubilai-han, urmaș al lui Ghinghis-han, după cucerirea de către mongoli a Chinei.

În veacul al XVII-lea, un boier pribeag moldovean, Neculai Milescu spătarul, poreclit Cîrnu, după rătăcirii în țările Occidentului, unde și-a pus învățătura sa în slujba disputelor religioase ale vremii, a ajuns pînă la curtea țarului Alexei, tatăl lui Petru cel Mare. Alexei i-a încredințat lui Neculai Milescu o misiune grea, trimișîndu-l ca ambasador la împăratul Chinei. Spătarul a lăsat și o relatare scrisă despre călătoria sa, descoperită acum cîteva decenii și tipărită într-o traducere engleză.

În afară de aceste pătrunderi în taina Orientului Depărtat, se cunosc puține alte mărturii scrise.

Mi s-a înfîmplat să găsesc, într-un periodic francez de pe la 1860, relatările unor călători englezi, soții Atkinson, despre o călătorie a lor în Mongolia, în care peisagiile și oamenii se aflau încă în vechimea lor intactă. Jurnalul lui Witlam Atkinson și notele soției sale mi s-au părut atît de interesante, încît le-am folosit, legîndu-le de trecut și de istoria poporului nostru, avînd încredințarea că dau cecitorilor mei tineri un prilej de lărgire a orizontului lor intelectual.

Greșeam în prefața mea de acum douăzeci de ani prevăzînd pierderea originalității Mongoliei la atacul civilizației moderne.

Dimpotrivă, revoluția din 1917 a adus o schimbare la vedere surprinzătoare întru totul. Salvarea poporului mongol și ridicarea lui economică și culturală sînt astăzi realizări depline.

Tablourile sumbre ale acestor călăreți înfricoșaji ai pustiei care au amenințat în curgerea veacurilor Europa, de la Volga la Dunăre și la Tibru, rămîn proiectate pe apusul istoriei trecutului.

În cursul unei singure generații, Marea Revoluție din Octombrie a înălțat la lumină o lume înnoită, disciplinată prin socialism, luptătoare în ultimul mare război împotriva spasmului fascist, asociată idealului de pace și înfrățire a lumii.

MIHAIL SADOVEANU

CALATORI DE ACUM UN VEAC

În ziua de 22 februarie 1848, o sanie în care călătoreau domnul și doamna Witlam Atkinson — voiajori celebri la acea epocă — ieșea din Moscova pe poarta ce se deschidea către drumul Siberiei. Porțile de atunci ale orașelor rusești erau ca și cele pe care le-am cunoscut în copilăria noastră la noi: un fel de bariere sau „rohățci“, cum se zicea în Moldova, doi stâlpi deoparte și de alta a drumului și o bucată de lemn transversală deasupra lor. De câte ori venea o cărușă ori un călăreț, paznicii ridicau bariera, după aceea o lăsau la loc. Înainte de a străbate printre aceste furci părechea de călători englezi trebuia să-și dovedească drepturile de trecere, dînd la lumină pașapoarte și documente.

„Cît timp a ținut această formalitate — zice doamna Atkinson, în memoriile ei tipărite în 1863 — în cîteva clipe, am avut parcă în mine veșnicia unei evocări a jalmicelor fantome de proscrisi, pentru care bariera aceasta fusese prima etapă a exilului în Siberia: unui acuzați de cele mai mari crime, alții de cele mai ușoare delict, mulți simple victime ale unui capriciu, a brutalității sau a teroarei unui stăpîn, mulți, de asemenea, martiri ai unei credințe eroice.

În timpul scurtei noastre petreceri în Moscova, familiile citorva deportați aflaseră planul nostru de a vizita unele regiuni unde părinții, soții sau frații lor gemeau, deținuți de ani mulți și lungi, și încercaseră să intre în legătura cu noi. Fiecare dintre membrii acestor familii avea a ne face cîte o comunicare. Ici o femeie care stătuse cîndva la aceeași barieră a Moscovei, cu pruncul în brațe, ca să primească ultima privire a unui soț; dincolo copii, acuma ajunși la bărbăție, care fuseseră înfricoșați de zureitul lanțurilor pe cînd își îmbrățișau părinții de cea din urmă oară; sau mame care asistaseră cu groază la trecerea fiilor lor printre furcile acelea groaznice, către care n-aveau a se mai întoarce niciodată; sau în sfîrșit surori care primiseră ultimul rămas bun de la cei scumpi, ori frați care se îmbrățișaseră convulsiv știînd că nu se vor mai revedea în veci. Toți nefericiții aceștia aveau de trimes o veste. Orice familie care avea în exil un tată, un fiu, un frate, dorise să ne aibă musafiri. Scrisori nu îndrăzneau să mai scrie. Puteau numai prin noi să facă s-ajungă pînă acolo, departe, mărturisiri de interes și dragoste, și toți voiau să facem din fiecare mesaj un caz cu totul special. Amănuntele nenorocirilor lor ni le expuneau în toată lungimea, revenind necontenit asupra lor — detașii adesea tragice, totdeauna triste în cel mai înalt grad.

Se găsea în aceste povestiri, pe care oricine le-ar fi apreciat ca și noi, un interes melancolic. În general, era vorba de anume împrejurări care duseseră pe ființele regretate în exil și de greutatea de a face s-ajungă pînă acolo confidențe de care adesea ațîrnau onoarea, averea și viitorul mai multor familii. Așa încît înțelegeam interesul minuțios pe care toți îl puneau în expunerile lor și niciodată n-am să uit această plecare, pe care o binecuvîntau atîtea inimi zdrobite“.

A fost dat domnului și doamnei Atkinson, în timpul lungilor lor peregrinări prin ținuturile siberiene, să-și poată îndeplini cea mai mare parte dintre angajamentele luate față de acele respectabile nefericiri. Începînd de la coborișul oriental al Uralilor, pe care l-au străbătut către frumoasa vale a Turei, pînă la fărîmurile bazaltice ale lacului Baical, călătorii s-au întors de multe ori din drumul drept și au ocolit ca s-ajungă la cine știe ce sat depărtat, în singurătăți fără nume, adesea pînă și-n vizunia subpămînteană a unei mine, ca să găsească pe un exilat ce le fusese recomandat și să-i transmită un cuvînt de iubire ori o veste de la căminul părăsit.

Astfel, în cel dintîi oraș siberian în care au pus piciorul, la Neviansk — celebru prin bogățiile-i metalurgice și prin palatul Monetăriei, cu turn înalt și frumos, mult mai înclinat decît cel de la Pisa, evocînd fără voie monumentele cu temelie de nisip despre care vorbește Scriptura —, călătorii au putut să constate că o bună parte a populației descinde din țigarii scăpași în ultimul secol din singurătățile de la Berezov și din alte iaduri siberiene. Cel dintîi dîntur Demidovi, în pofida groznicelor prescripții împărătești, i-a primit, i-a ascuns și apoi i-a întrebuițat în minele și uzinele lui.

Astfel, la confluența Isetului cu Tobolul, la Ialutorovsk, domnul și doamna Atkinson s-au dus să îmbrățișeze, în numele familiei lui, pe unul dintre principalii conjurați de la 1825 — Muraviev (Alexandru Nikolaievici). Douăzeci și patru de ani de exil, din care mulți petrecuși în pădurile mlăștinoase ale guvernămîntului Irkuțk, fără tovarăși, fără cărți și hirtie de scris, nu-i putuseră încă altera spiritul nedomolit și convingerile pentru care suferea.

De asemenea, în vecinătatea tirgului Minusinsk, pe Ienisei, mic centru populat de exilați, soții Atkinson au vizitat pe savantul german doctorul Fahlenberg, a cărui moarte fusese oficial anunțată familiei cu douăzeci de ani în urmă. Cu toate repetatele lui încercări de dezmințire, familia nu putuse fi convinsă că el trăiește încă. Printr-un rafinament de tortură, el era înștiințat că nu mai este decît o amintire în sufletul copiilor lui și că soția lui se măritase a doua oară. Nu numai atît. Omul acesta, așa de distins prin erudiție cit și prin înălțimea spiritului său, deschisese la Minusinsk o școală în care, în curînd, s-a imbulzit tot tineretul din împrejurimi. Îndată ce guvernul a aflat de asta, a închis școala și a trimis pe savant într-o pustie, prescriindu-i strict ocupația la care mai avea drept. „Iată — a zis nenorocitul deschizînd o fereastră și arătînd celor doi vizitatori cîteva răzoare plantate cu tutun —, asta e munca nobilă ce-mi mai este îngăduită în pușinii ani pe care-i mai am de trăit!”

La Irkuțk, unde domnul și doamna Atkinson au petrecut iernile anilor 1850 și 1852, se găsea un număr de exilați polonezi și ruși, care, osîndiți la început să lucreze în minele de la Narcinsk, dobîndiseră cu vremea o înblînzire a pedepsei și alcătuiau, la acea epocă, cea mai bună și mai agreabilă societate din capitala Siberiei orientale. Se găseau printre dinșii mari seniori ruși: prinții Trubețkoi și Volkonskoi, cu familiile lor. Soția celui dintîi, crescută în tinereța ei în Anglia, în mijlocul celor mai mari nume ale celor trei regate, era prima femeie de înalt rang care urmase pe bărbatul ei în exilul siberian. Exemplul ei fusese contagios. Doamna Atkinson a ascultat chiar din gura acestei nobile doamne, pe cit de pătrunsă de cultură pe atît de plină de devotament, istorisirea călătoriei pe care o întreprinsese în acele regiuni dezolate, urmată numai de o singură servitoare. Mai

dureroasă decât toate era descrierea primirii ei și a vlieșii ce-a dus la mine din Narcinsk, unde soțul ei lucra ca ocnaș. Cit despre prințul Volkonskoi, doamna Atkinson arată că se îndeleșnicea cu gospodăria unei ferme mici din vecinătatea orașului; iar soția lui — altădată vedetă a saloanelor din Petersburg și Moscova — aducea singură la piață și vindea produsele fermei. Volkonskoi, totdeauna senin și grav, manierat, purta fără afectare straie proaste fărănești. De asemenea, în adunări publice, la teatru, la biserică, lua loc între oamenii de rind, cărora le era drag și pe care-i iubea.

— Sînt unul dintre ai lor, zicea el, și mă simt onorat să fim privit ca atare!

Amănuntele acestea sînt intrucitva la marginea subiectului ce vom dezvolta, totuși le socotim nu numai instructive. Și Siberia, în vremea aceea, se găsea așa de sălbatică și de primitivă ca și ținutul misterios cătră care domnul și doamna Atkinson se îndreptau. E interesant să se știe în ce chip o țară cu mult mai întinsă decât întreaga Europă, cu păduri nesfirșite, fluvii imense, bogății subterane fără capăt, sol foarte fertil, cu toată asprimea iernilor, cum o asemenea țară, vecină cu China, Japonia și Transoxiana, menită unui mare viitor, și-a găsit primele impulsii spre civilizare. Cînd populația ei va deveni destul de deasă ca să alcătuiască o națiune nouă, fără îndoială că ea își va aduce aminte și va onora cum se cuvine numele pionierilor pe care i-am pomenit și al altora, însemnate pe mormintele atitor exilați. Tot așa, poate, și acel cuib neguros al Mongoliei, din care au purces furtunile invaziilor de odinioară, blestem al veacurilor și nenorocire a Europei Evului-Mediu, poate și acela are rezervat un viitor de lumină.

Cînd Atkinson s-a întors îndărăt din rătăcirile lui la aceeași poartă fatală a Moscovei, șapte ani îl despărțeau de clipa plecării. În acești șapte ani, el brăzdase cu peregrinările lui — cînd singur, cînd însoțit de admirabila-i soție și chiar de un copil ce li se născuse în acea călătorie — întreaga Siberie meridională, munții Altai și toată depresiunea vastă care se întinde între aceste culmi și munții Cerești. Seriiile acestor itinerarii trec peste șaizeci și trei de mii de kilometri! Cel dintăi dintre europeni, el a urmat calea pe care au purces odinioară spre apus Ghinghis-han și urmașii lui. El, primul, a văzut înălțîndu-se dinaintea privirilor lui piscurile ninse ale masivului Begda-Oola și peisagiile alpine ale munților Alatau. Nu fără multe greutăți și aspre suferinți, călătorul acesta eroid a putut trece prin toate și alcătui un jurnal scrupulos, de note zilnice, la care se adăogea și o mapă de cinci sute șaizeci de desene. „Am trecut, zice Atkinson, prin îngheț și arșiță, prin foame și sete; adesea m-am găsit în situațiile cele mai critice, în mijlocul triburilor Asiei centrale și mai ales printre pribegii fugari scăpați din închisorile Chinei, desperați care nu pun nici cel mai infim preț pe viața omului. În multe rînduri, în sfîrșit, am văzut cu ochii moartea, în marginea unor prăpăstii fără fund, de care nu mă despărțeau decât un pas și o clipă! În acest mediu în care toate sînt sălbatic — natură, oameni și animale —, chiar partidele de plăcere cuprind în ele primejdii nebănuite.

Eram odată la Kopal, urmează Atkinson, dînd un exemplu. Localitatea aceasta se află situată la poalele masivului Alatau. Intr-o dimineață rece și însorită, stăpinul casei unde mă aflam musafir în popas îmi propuse să fac o preumblare cu sania pe omătul bătucit și

înghețat. Sania, la fel cu cea pe care o întrebuințează țărani siberieni, era un fel de paner împletit din mlajă și fixat mai mult sau mai puțin pe un cadru de lemn. În fundul panerului, blănuri grămădite pe care puteau sta, strîns, două persoane. În partea de dinaintea, pe o băncuță de scindură, era locul vizitiului. Gazda mea, ofițer de artilerie, schimbase căli lui rusești cu niște aprigi harmăsari kirghizi. Trei dintre aceste animale, neînvățate încă la ham, fuseseră prinse la sanie. Dinaintea locuinței se deschidea un șes de o întindere de peste treizeci de mile, avînd însă, într-o latură, nu mai departe decît cinci sute de metri, o ripă de o adîncime înfricoșată.

Abia mă suisem în sanie, și căli, smuncind în lături, porniră în galop. Vizitiul, zvirlit de pe băncuța lui, se duse cu capu-ș zăpadă, scăpînd hățurile; căli sălbatici se năpustiră asupra ripei. Într-o clipă am judecat situația în care mă aflam: dacă aș fi încercat să sar din sanie, fără îndoială că m-aș fi zdrobit; m-am lăsat dus așa, bîzuindu-mă pe norocul unei întîmplări. Căli, totuși, galopau în așa chip apropiindu-se de ripă încît așteptarea nu putea să dureze mult.

Eram așa de aproape încît vedeam malul din potrivă — ripă dreaptă —; mai aveam douăzeci de pași pînă la prăpastie cînd, dintr-o dată, căli cotiră brusc zvirlînd sania pînă în marginea malului. Înainte de a-mi da sama de ce se întîmplă, harmăsarii sălbatici mă duceau într-o direcție opusă, zbătînd sania încolo și încoace ca pe o coadă de zmeu, prin cloșii înghețați ai cîmpiei.

Între alte feluri de primejdii semănate pe drumurile Siberiei, trebuie să semnalez mai ales superstițiile negre ale țărănilor, coloniști vechi ai acestui ținut. Într-aceiași bordei, în fața căruia ne-am oprit și noi într-o sară cerînd ospitalitate, nu prea de multă vreme doi călători fuseseră hăcuți cu topoarele pe cînd dormeau de cătră gazde. Țărani din acel sălaș singuratic se socoliseră datorî să săvîrșească asemenea faptă, deoarece era într-o sîntă vineri sara și băgaseră de samă că străinii minîncă, la cina lor, carne, aliment spurcat într-o zi de post. Asemenea faptă nu putea avea altă ispășire decît *toporul*!

Ieșind din teritoriile stăpînirii rusești, Atkinson a trecut spre regiunile unde trăia neamul mongol kalkha. Aici începe el cercetarea vechilor vetre ale învaziilor din veacul al XIII-lea care au izbit și bintuit și pămîntul Daciei. Cercetările lui Atkinson se leagă de istoria și de suferințele poporului nostru.

Mongolii, cum se știe, alcătuiesc ramura principală a unei rase răspîndite pe platoul vast al Asiei centrale. Divizate în mongoli orientali și kalmuci, triburile lor aparțin unei seminții nomade care s-a îndeletnicit totdeauna cu păstoria și n-a încercat niciodată să facă agricultură. Pricina acestei particularități trebuie atribuită faptului că pămîntul pe care-l ocupă e cu totul impropriu plugăriei. Tot în îndeletnicirea lor de păstorie și nomadism trebuie căutat argumentul expansiunii lor repetate cătră mirajul unor ținuturi mai fertile și cătră bogățiile lumii civilizate. Coloanele lor s-au succedat fără conținere în veacuri, ciocnindu-se și războindu-se pentru pradă și stăpînire. Populațiile de rasă turco-chineză antrenate de ei au rămas în marginea Europei fie amestecate, fie ca hoarde amenințătoare.

Mongolii propriu-ziși, între care a intrat Atkinson, locuiesc o parte a Asiei centrale care ar fi cuprinsă la mieznoapte de o linie unind nordul lacului Baical cu nordul lacului Balcaș și mergînd pînă la

provinciile chineze agricole și civilizate. La 1850 erau supuși nominal guvernului chinez, însă continuau a trăi aproape liber. La epoca aceea ta toți din regiunea aceea, socotindu-se o singură națiune, se aflau împărțiți în douăzeci și șase de triburi numite „aimak“. Fiecare aimak are un prinț ereditar. Kalmucii alcătuiesc un singur aimak și au patru șefi care poartă nume de hani și se socotesc coboritori din Ghinghis cuceritorul.

Unii au confundat pe mongoli cu tătarii. Intre unii și alții e deosebire mare. Mongolii au stigmatele anumite și cunoscute ale rasei. Tătarii sînt din aceeași tulpină cu turcii; sînt un neam întreprinzător, însuflețit de pasiuni sălbatice și dedat prădăciunii și hoției, fiind în același timp foarte credincioși și avînd în mare cinste primirea de oaspeți. Sînt albi la obraz și în general au trăsăturile caucaziilor; pe cînd mongolii sînt mici de statură, cu obrazul galben întunecat, lat și colțurat, cu nasul turtit, urechile clăpăuge, lipsiți de barbă.

Numele distinctive de mongoli și tătarii au devenit cunoscute după apariția de meteor singeros a lui Ghinghis-han. Acest celebru războinic a dat oștenilor lui titlul pompos de Koekae Monghoel, adică poporul ceresc, pe cînd hoardele turcomane supuse primeau numele de tătarii, adică tributari.

ȚARA NEAMULUI KALKHA. VECHEA MONGOLIE

Atkinson străbătuse masivele munților Altai. Valea riului Bia, unde se întindea Altin-Kool — Balta de aur — arătase ochilor lui priveliști tot atît de minunate ca cele din Alpii elvețieni și italieni. Valea Katuniei, nu mai puțin frumoasă, îi deschisese cale pînă la piscurile catenei Bieluka. Din acest punct culminant al masivului Altai, călătorul coborî cătră miazăzi, hotărît să caute, în pustia care se chiamă Gobi, scene asupra cărora nu se opriseră încă privirile unui european și pe care nu le zugrăvise încă nici un penel.

Acolo, departe, Atkinson știa că arma îi va fi trebuitoare la altceva decît la dobîndirea hranei. Acolo curajul și singele rece sînt puse la încercare de cătră oameni neobosiți și fără de frică. Impotriva actelor de violență era necesar să aibă braț ferm, privire rapidă și obișnuința carabinei. În deșert, jaful este dreptul comun și, ceea ce e mai rău, călătorul care n-a fost ucis e destinat să indure o captivitate înfricoșată.

Escorta lui Atkinson era alcătuită din trei cazaci, oameni vrednici și cumsecade, care și-ar fi dat viața pentru călătorul incredințat lealității lor. Locul lor de ședere era un sat sub muntele Kurcium. Acolo s-au și întors după aceea, binecuvințați de urările europeanului și evocați cu plăcere în amintirile lui. Pe lîngă acești trei cazaci, Atkinson a adăogat tovarășiei lui șapte kalmuci, vînători tari, obișnuiți cu viața grea de munte. Provizia de pulbere și gloanțe era îndestulătoare. Armele pe care le duceau erau în număr de opt: carabine ghînuite.

Kalmucii se purtau rași pe cap, lăsînd să le atîrne pe spate numai un moț împletit — ceea ce le da o înfățișare chinezească. De fapt, puteau fi socotiți drept supuși chinezi. Din nefericire îi constrîngea și stăpînirea rusească să plătească o dajdie.

Șeful kalmucilor avea numele de Ciuk-a-voi. Era un individ pu-

ternic, cu înfățișare bărbătească, cu frunte masivă și ochi mari negri. Era îmbrăcat cu o manta de piele de cal, strinsă la talie, cu un briu lat, roșu. Cînd se întimpla să fie vremea caldă, Ciuk își scotea manta de pe minci și o strîngea în briu. Imbrăcămintea îi cădea atunci în falduri peste partea de jos a trupului, dînd relief portului și mișcărilor lui pitorești și imprimînd un fel de efect puternic figurii lui herculeene. Se vedea că e născut să fie șef. Firea lui veselă și bună făcea din el un tovarăș de drum prea plăcut. A stat în serviciul lui Atkinson multă vreme, în care au fost multe zile de greutate și trude, îndurînd foamea și setea, fără a lăsa să-i scape un murmur.

Explorările călătorului începură dincolo de riul Narim, printre ramuri de munți ce se prelungesc străbătînd deșertul Ulan-Kum. Caravana a trecut peste stîncării aspre și prin văi pitorești la est de lacul Upsa-Noor. Atkinson avea deocamdată două obiective: să cerceteze munții Tangnu, pe care îi zărise de pe șancurile de la Bieluka și să vadă lacul care primește atîtea ape fără să aibă el însuși nici o ieșire. Se află în catena Tangnu un mare număr de piscuri care întrec nivelul omăturilor eterne: unele se apropie de 4.000 de metri. Umblînd cătră răsărit, Atkinson a trecut mult șuvoaie care se prăvălesc din aceste piscuri în Upsa. Nimeni nu le știa numele; tovarășii lui nu trecuseră pe acolo niciodată; indigeni ca să-l informeze nu întîlniră în cale. Pe plaiuri se găsea cu îmbielșugare vinat; la popasuri se frigeau la foc, în țigle, hartane grase de sălbătăciuni. Pe alocuri, descopereau țărushi bătuși circular: acolo fuseseră iurte conice ale vînătorilor kalkha, trecuți cîndva prin acea pustie. După douăsprezece zile de drum, cu popasuri pe maluri de șuvoaie coborînd din Tangnu, Atkinson ajunse la o apă largă și repede ce venea dinspre nord-est.

Fîindu-i cu neputință să găsească acolo vad, călătorul începu să urce înălțimile sălbatice ale muntelui Tangnu. Ajungînd cu multe greutăți pe un pisc incuninat de omături, se găsi în fața unei perspective largi și splendide. Drept în adîncime, la poalele muntelui, Atkinson văzu scînteind Upsa-Noor; în depărtare, cătră sud-est, se zărea deșertul Ulan-Kum și Aral-Noor; la sud, Ceagan-Tala și înălțimile care se zimțuiesc coborînd spre Gobi; la sud-est se întrezăreau creste de munți subt zăpezi: Kanghai. Era o privire depărtată aruncată deasupra Asiei Centrale, asupra unui ținut pe care nici un european nu-l văzuse încă. O întunecată și cezoasă profilare a munților Bogda-Oola se desemna tocmai dincolo de pămîntul Gobi și de pustia fără fund care se supunea subt adîncimea depărtărilor.

Cea mai mare parte a acestui ținut e extrem de abruptă și sălbatică. Arbori nu se găsesc decît în ripi și văile adînci; culmile stau pleșuve chiar și pe versantele meridionale. Totuși, în scobiturile stîncilor s-au jesut covoare de iarbă deasă și scurtă, colorate de multe feluri de flori. Se găseau printre acele flori trei specii de iris, adică stînjenele: unul purpuriu închis pe fond alb, altul alb stropit cu brun și al treilea de un frumos galben auriu. Bănuței creșteau pretutindeni grămezi. Clopoței de un roșu cenușiu, alții de un galben palid erau împrăștiați pe coastele stîncărilor, răspîndind o dulce mireasmă.

Trupa și-a continuat drumul aproape drept cătră răsărit; după unsprezece zile traversa afluenții înalți ai riului Tess. Urmînd după aceea lanțul munților în direcția sud, ajunse la izvoarele Salengei și Giabakanului, unde călăuzii se așteptau să întîlnească triburi kalkha.

Kalmucii care întovărășeau pe Atkinson arătau că întâlniseră arareori oameni din asemenea triburi în stepa Ciu și nădăjdăuiau din partea lor cel puțin ospitalitate. În orice caz, armele călătorului și ale tovarășilor săi puteau să impună respect.

În timpul cât a ținut acest drum, popasurile s-au făcut necontenit pe malul apelor care coborau săltând din munți. Cum se opreau, kalmucii făceau foc și se îngrijeau de pește proaspăt, pe care ei știau să-l prindă cu un meșteșug deosebit, slujindu-se de cușite.

Undița li se pare oamenilor acestora un instrument care cere timp mult pentru puțină ispravă. Ei fac altfel. Trei ori patru oameni intră în apă și încep să bată peștele de la adinc spre mal; ceilalți așezați la margine îl străpung cu cușitele. În jumătate de ceas, peștele era la foc, în cantitate îmbielșugată.

După ce au trecut riul Tess, au umblat pe subt munte, întâlnind din când în când șesuri nisipoase. Când locurile erau prea deșerte, abăteau iarăși pe culmi, ca să găsească iarbă pentru cai și vinat pentru hrana oamenilor, după care coborau iarăși.

În opt zile de umblet au ajuns la San-Ghindalai — lac frumos de cincisprezece kilometri lungime și patru pină la șase kilometri lățime. Acolo și-au ales un sălaș pe două zile, ca să lese caii la odihnă și la pășune, iar călătorul european să aibă răgazul de a schița aspectele locului, notînd legendele kalmucilor. Ajunseseră aproape de izvoarele riului Selenga și nu întâlniseră încă nici un kalkha.

Părăsind și San-Ghindalai într-o dimineață ploioasă, cotiră către apus, cu intenția de a ajunge la riul Tess, la jumătatea cursului între izvoarele lui și Upsa-Noor. Kalmucii începeau să se teamă că n-au să întâlnească pe nimeni. Gîndul lor era, în acest caz, să împingă cercetarea mai departe, pină la un drum al caravanelor: în partea aceea nădăjdăuiau să dea în sfîrșit peste vreun trib nomad.

Cîteva zile ploaia a urmat să curgă necontenit, îngreunînd calea și începeșind priveshțele. Munții Tangnu stăteau ascunși sub o perdea deasă de negură. La popasuri trebuiau să descalece în apă și glod; tarhatul cailor și șăile le serveau de adăpost și așternut. Kalmucii căutau spinării și bolindari prin ripi, nevoindu-se să aprindă o zare de foc; încălzeau cu greutate o cină săracă; de multe ori își strîngeau brițele pe ei, mulțămindu-se să rabde; urmau a-și face datoria cu voce-bună și fără murmur.

La șase zile după ce au plecat de la San-Ghindalai, tîrziu după amiază, au coborît într-o vale îngustă, căptușită cu iarbă grasă, pe care caii lor trudiți o adulmecau cu deliciu. Cîteva cămile pășteau nu departe de intrarea yăii, iar în fund, departe, se zăreau cîteva „iurte“, cum se numesc corturile de pîslă ale nomazilor.

Priveshțea aceasta umplu de bucurie inimile cazacilor și kalmucilor. Dincolo de iurte, pe niște vâlcele tîrăgănite, se deslușeau tabunuri de cai și, nu departe de aceste tabunuri, turme mari de oi. Era, fără îndoială, un aul de kalkha. Călătorii își îndemnară caii.

Cînd ajunseră în apropierea corturilor, Atkinson văzu cum doi oameni se zvirl pe cai și ies cu grăbire într-o întîmpinarea călătorilor. După părerea lui Ciuk-a-voi, asta era semn bun de pace.

Cei doi ieșiți într-o întîmpinarea străinilor puseră cu mare grabă și vioacune întrebări, la care Ciuk-a-voi răspunde numai decît. După schimbul de cuvinte, unul rămase cu călătorii, iar celălalt se întoarse în goana calului la aul. Reveni îndată, întovărășit de alți trei călă-

reși. După lămuririle pe care le dădea Ciuk, aceasta era escorta care trebuia să călăuzească cu cinste pe european în aul.

Cind ajunseră între iurte, ieși înainte un bărbat în vîrstă care apucă dirlogii calului lui Atkinson și îl poartă pe musafir să coboare din șa, sprijinindu-l de subsuoară în clipa descălecării. Închinindu-se cuviincios, se rugă să fie urmat. Atkinson se duse după el într-o iurtă, unde se găseau două neveste și patru copii.

Bărbatul acesta în vîrstă era căpitanul aulului. Numele lui era Arabdan. Poftind pe călător să se așeze pe poclăzi, îl cinste îndată cu o ceașcă de ceai, pe care îl turnă în clipă dintr-un cazanaș de fier de mai înainte pregătit. Era un ceai deosebit de felul cum îl bem noi; avea în el amestecat lapte, unt, sare și făină, ceea ce-i dădea înfățișarea unei supe dese; însă nu era plăcut. Cazacii și kalmucii fură poftiți să bea și ei asemenea ceai.

Pe cînd își sorbea ceașca, Atkinson examina atent pe gazdă. Era un bărbat înalt și subțire, în vîrstă de cincizecișicinci, șaizeci de ani, cu fața smeadă, pomeții obrazului ieșiți, ochii negri, nasul destul de mare și barba spinatecă. Umbla îmbrăcat cu un halat de matasă albastru-închis, îmbumbat pe piept. (Cuvîntul „halat“ na e traducere, ci vocabulul original mongol.) Mijlocul îi era încins cu o centură cu paf-tale de argint; de centură atîrnau un cușit și un amnar cu cremene. În cap avea o cușmă ca un ceanaș, cusută din matasă neagră, împodobită cu catifea de aceeași culoare și cu două cordele lungi roșii care atîrnau pe spate. În picioare avea ciubote roșii deschis, cu călcăie înalte. Una dintre femei era gătită cu un halat cu dungii roșii și verzi, cealaltă cu un halat de catifea neagră; amîndouă aveau în jurul taliei centuri roșii. În cap, comănace la fel; părul lor era împletit într-o multime de coșice care le atîrnau pe umeri, împodobite cu boabe de mărgean — juvaer foarte prețuit de frumusețile mongole. În picioare, conduri roșii cu călcăie foarte înalte, ceea ce le împiedica să umble sprinten. Copiii nu prea erau împovărați cu straie. Le fusese de ajuns să se fătălească în halta de aproape și să lese să se usuce pe dinșii o pojghiță de lutișor roșcat, care contrasta cu părul lor negru-corb.

Iurtele acestor neamuri se construiesc ca și cele ale kirghizilor și sînt acoperite cu pislă. Numai interiorul se înfățișează deosebit la kalkha. În fund, cum intri, stă așezată o mesuță joasă, pe care-s rîndiți idoli de aramă lingă cîteva vase mici de metal. În unele din aceste vase sînt grăunțe de mei, în altele lapte, unt și kumis (lapte de iapă fermentat). Partea stingă a acestui altar e ocupată de sipete, în care se păstrează averea stăpînului. Alături e depus burduful cu lapte fermentat și cîteva unelte domestice. În partea cealaltă stau cîit paturile de pislă numite voilok, pe care familia își face odihna.

Îndată după sosirea oaspeților fusese tăiată o oaie, care și fusese pusă la fier în căldare de schijă, la o iurtă vecină. În jurul acelei căldări începuse să se concentreze atenția oamenilor din aul. Un but din oaie fusese încredințat cazacilor, ca să-l irigă în țigla pentru european, așa ca să aibă din ce se îndestula și în ziua aceea și a doua zi.

Masa a fost pusă într-o încăpere alături; acolo se adunară bărbați, femei și copii, ca să minince oaia. Ciuk-a-voi dădu lămurire căpitaniei că domnul Atkinson dorește să străbată cîmpia ca să ajungă la riul Tess. Pentru asta ar pofti să i se deie ajutor și cai odihniți.

Arabdan se învoi să sporească cu doi oameni escorta europeanului și să-i dea cai. În zori, a doua zi, totul trebuia să fie gata. Oamenii lui aveau să-l ducă pe Atkinson pînă la aulul cel mai apropiat, singurul care se afla în drumul pînă la Upsa-Noor. S-ar putea întâmpla, adăoagea el, chiar să nu întâlnească tribul kalkha pînă la lacul Upsa.

A doua zi în zori, după o noapte liniștită petrecută în iurtă pe culcuș de pișă, trupa își făcu gătire de drum lung, și Atkinson gustă friptura rece de oaie înainte de plecare. Arabdan era în picioare, poruncind pentru escorta oaspetelui său patru oameni și șaisprezece cai. Soarele răsărea cu mare strălucire pe picurile munților Kangai.

— Ce distanță avem de străbătut? se interesă Atkinson.

— Asta nu se poate ști! răspunse Ciuk-a-boi. Avem să vedem.

Înainte de a încăleca, Atkinson dăruî gazdei sale un frumos cujît de vinătoare, fabricație a casei Rodgers. Arabdan primi încântat darul și porunci încă o dată oamenilor săi să ducă întreg și sănătos pe oaspetele său pînă la aulul vecin, unde va fi să fie.

Calea de data aceasta se îndreptă spre nord-vest, printr-o lungă cîmpie ondulată, acoperită cu tufe de iarbă, din care caii se puteau hrăni cu imbielșugare. Într-un timp, oamenii lui Arabdan descoperiră un drum prin acele singurătăți. Pe acel drum, după cît spuneau ei, se putea ajunge la orașul Uliasotai într-o zi și o noapte; se găsește acolo o oaste sub comanda unui ofițer chinez.

Călătorul nu găsi de cuvînt să se abată din direcția ce-și propusese. Călăuzii kalkha sprijiniră și ei cu putere această hotărîre. Și concluzia lui Ciuk-a-boi era la fel:

— Mai bine în pustie, decît la țîrg.

În dimineața aceea dintăi, munții Tangnu stătura învăluiți în ceață; dar după ce se înălță soarele spre amiază, privescîți magnifice se dezvălură într-acolo.

Văzute din depărtarea aceea a stepei, țancurile ninse păreau în azur niște bolduri de argint.

Cîteva zile, neîntrerupt, călătorii au umblat cătră miazăzi de acești munți, lăsînd privescîtea lor în stînga. În ziua a cincea, pe cînd soarele cobora departe după picuri, deodată valuri de lumină roșatică se împrăștiară cătră bolta cerului. Curînd, nuanța aceasta făcu loc alteia, portocalie, scrijelată de straturi brune; nouri roși ca singele se întînseră pe crestele munților, pe cînd ninsori de raze curgeau pe un imens peisagiu argintiu.

Era o scenă dintre cele mai rare pentru ochii de artist ai călătorului. În acele regiuni fenomenul e obișnuit; nimeni dintre europeni pînă la Atkinson nu-l contemplase și nu-i admirase efectele.

După ce rămase în urmă ca să schițeze această minune, exploratorul încălecă, spre a ajunge convoiul însoțitorilor săi. Singurătățile care se desfășurau în juru-i trezeau în el și alte ecouri profunde decît cele ale farmecului artistic. Cătră miazăzi, după citeva valuri de coline cu aspect nisipos, se desfășura, fără hotare, un șes în care toate oștirile Europei ar fi putut fi concentrate și ar fi părut totuși un punct mișcător în imensitatea pustiei. Pe aici a trecut Ghinghis-han cu hoardele lui acum șapte sute de ani. Au poposit contemplînd aurul asfințitului, visînd măcelul și jafal depărtatelor țînuturi europene, după ce covîrșiseră civilizația și înțeleapta împărăție chineză.

Nenumărate movile erau semănate în întînderea aceea vastă.

Subt acele gorgane ale pustiei zăceau rămășiți ale trecutului și oseminte ale unor generații și mai vechi; ele însemnau însă și drumul marelui hoarde de la 1240. Amurgul venea cu grăbire. Pe când călătorul își isprăvea desenurile, cazacii pierduseră nădejdea de a mai descoperi vreun aul. Nicăieri în împrejurimi, cit putea străbate privirea, nu se bănuia urmă de viață omenească. Deci escorta poposise la malul unui pârâu și aprinsese focul din elementele puține și sărace pe care le putea avea la îndemină. În stepele mongole și hanul, și robul trebuiau să fie mulțumiți cu aceeași licărire pufoasă de tizic sau cu tresăririle flăcărilor scurte de ierburi, spini și rădăcini uscate. Cina englezului era gata: o ciosvirtă de căprioară și o ceașcă de ceai. După ce Atkinson zvirlă osul și sorbi ultima picătură, se întinse noaptea neagră și compactă. Focul se stinse; călătorul se cufundă în somn, subt imensitatea întunericului.

A doua zi, în zori, porniră mai departe în căutarea triburilor kalkha. Străbăteau acum o regiune goală, aproape fără vegetație: ici erau nisipișuri, dincolo prund care supăra copitele cailor. Ceasuri după ceasuri obositoare urmasu într-o monotonie bolnavă. În sfârșit, către al treilea ceas al după-amiezii se deschise o vale; cai și cămile la pășune se profilară în lumină. Grăbind în acea direcție, Atkinson descoperi aul; îndată sosiră dintr-acolo doi oameni ca să călăuzească pe străini la șatra șefului. Așezându-se de o parte și de alta și apucând friul calului cu cite o mână, făcură lui Atkinson onorurile primirii, pină la malul unui pârâu și al unei bălți, unde erau instalate iurtele. Un cort mai înalt decit celelalte arăta locuința stăpînitorului. Prințul însuși aștepta; făcînd de la perdea patru pași, apucă friul și întinse străinului mina, ajutîndu-l să coboare, după care îl pofti ceremonios în cort. Înăuntru era întins la pămînt covorul; Atkinson trebui să ia loc, așezîndu-se destul de comod în felul orientalilor, și să primească ceașcă de ceai obligatorie. Politeța aceasta mongolică, negreșit, nu putea fi refuzată. Călătorul se găsea în căminul lui Darma Sirim, vestit șef kalkha.

Darma se așază în fața lui Atkinson; fiii lui — cei care întovărășiseră pe călător — luară loc de o parte și de alta a părintelui lor. Îndărătul acestui grup se cinchiră de asemenea vreo zece-doisprezece kalkha, observînd cu cea mai mare luare-aminte orice mișcare a străinului. Se înțelegea bine din atitudinea lor că, pină în acea clipă, nu văzuseră încă european. Pălăria de pistol cu margini largi, jacheta de vinătoare, botforii înalți pină peste genunchi produceau o uimire care avea să alimenteze ani și ani în cursul generațiilor povestirile și mirările nomazilor. Era ceva care nu se mai văzuse în pustia lor de cînd lumea.

Citeva femei apărură; în fruntea lor pășea nevasta șefului. Doamna se lăsă jos, lingă puternicul ei stăpîn; fetele o impresurară; care n-aveau loc acolo, trecură prin colțuri. Îndată începură cu ochi lacomi să cerceteze și să amănunțească pe englez, șopotînd grăbit și cu aprindere.

În acest răstimp unul din cazaci aduse samovarul. Toți cei de față fură nespuse de uimiți văzînd că ies aburi din acel recipient. Unul întinse degetul ca să se încredințeze că fierbea apa fără foc și-și retrase mina, scuturînd-o cu violență și schimonosituri, spre hazul tuturor celorlalți privitori. Alt cazac, de asemenea, înfățișă, pe o tabla strălucitoare, un but de vinat fript la jărat. Cînd Atkinson dădu la lumină un cuțit și o furculiță și-și începu operația, un freamăt trecu

printre spectatori. Nimeni nu-și părăsi locul, urmărind cu lăcomie pînă la ultimul gest. Dumnezeu rezervă și acestor oameni de departe spectacole de neuitat.

Darma Sirim poruncise, în cinstea musafirului, să se taie o oaie. După ce s-a isprăvit reprezentația lui Atkinson, slujitorii veniră să vestească stăpînului că festinul era gata. Abia în această clipă străinul putu să se simtă în voie, avînd plăcerea să devină și el, la rîndul său, spectator. Era o priveștiște prea tare pentru obiceiurile lui civilizate; Atkinson fu silit să părăsească partida, ca să-și facă fără primejdie digestia.

După toate aceste emoționante peripecii, englezul chemă la sfat pe Ciuk-a-voi, însărcinîndu-l să ceară lui Darma-han, pe a doua zi, cai și călăuze.

— Fără îndoială! a răspuns cu bună-voință stăpînul tribului; mîni, în zori de ziuă, toate au să fie gata pentru prea cinstitul oaspete!

CIMPIILE MONGOLIEI. STEPA ȘI LOCUITORII EI

De la aulul lui Darma, Atkinson trebui să se îndrepte pe o cale către mieznoapte, printre ondulații herboase ale solului. De la o vreme aceste ondulații deveniră coline, despărțite între ele prin văi largi îndreptate de la est spre vest. Era un ținut foarte prielnic călăriei. De aceea însoțitorii kalkha erau foarte dispuși să-și încerce fugarii împotriva antilopelor, pe care le întîlneau din cînd în cînd în cîrduri considerabile; dar sălbătăciunile nu-l lăsau pe călător să se apropie de ele nici la o bătaie de carabină și dispăreau îndată în adîncimea depărtărilor. Înspre vremea amiezei, trupa urcă o colină mai înaltă și privirilor călătorului apărură dintr-o dată deșertul Ulan-Kum, întinzîndu-se către apus cît putea străbate ochiul; în toată întinderea aceasta scîlpeau în soare nenumărate bălți. Călătorul putea bănui într-o mare adîncime a orizontului și lacul cel mare Ilka-Aral-Noor. Însă cînd ajunse în virful colinei, înțelese că nu era decît un ușor miraj al acelei imense perspective. În același timp, pe toată întinderea, pînă la munții din sud-est, văzu plutind o pîclă ușoară albastră impurată de soare, în care toate contururile se estompau. Întorcîndu-și în loc calul spre altă direcție, Atkinson avu brusc, în văi, viziunea apropiată a lacului Ursa și a riului Tess, care curgea în fundul văii subț culmea colinei. În adîncimile depărtărilor din acea direcție se conturau munții Tangnu în toată lungimea lor, pe cînd înspre latura asfințitului se desfăceau nemărginite stepe, în infinitul cărora se amestecau cerul și pămîntul într-o pulbere nouroasă.

Un sentiment adînc, pe care-l mai avusese, pătrunse sufletul europeanului. Schițînd priveștiștea aceea extraordinară de vaste proporții, cu munți, coline și lacuri, avu iarăși vedenia marilor hoarde, frămîntîndu-se subț cer cu veacuri în urmă. În acel ceas o liniște nesfîrșită stăpînea toate: de veacuri toate recăzuseră iarăși într-o încremenire de vrajă, fără o ființă vie, fără o locuință omenească.

Colina pe care stătea călătorul era de un granit a cărui culoare bătea în sine, cu rupturi colțurate. Vine de cuarț trandafiriu străbăteau stîncile, fugind în linii paralele pe o mare întindere. O peșteră

imensă, avînd drept portic stîlpi de acest trandafiriu aproape transparent, se deschidea în dosul spectatorului ca dinspre o altă lume, spre acea priveliște neasemuită. După ce își isprăvi desenurile, Atkinson porunci coborișul, care se săvirși în două ceasuri. Ajunseră la apa Tess, care era în acel loc un șuvoi repede și larg, imbulzit printre stînci rupte în toate sensurile. În crăpăturile stîncilor, tufărișuri și copaci. Cînd începură a se întinde perdelele amurgului, făcură popas într-o vâlcică, între ierburii bogate, în vederea apei. Un cazac, Ciuk-a-boi și un kalmuk cercetară împrejurimile și, înainte de a se face noapte deplină, se întoarseră cu o căprioară foarte frumoasă, ucisă de cătră kalmuk. Oamenii pregătiseră în preajma jarului cele două crăcăni pe care urmau să atîrne hartanele pentru fript; însă călătorul abia privise cele dintâi stele ale înălțimilor și se și cufundă în somn adînc.

Cătră a doua strajă a nopții, deodată auzul îi fu sfredelit prin somn de urlete fioroase și se deșteptă. Noaptea era naltă și senină, stelele scînteiau cu vioiciune, focul își tremura vilvătăile în apropiere. Căii sforăiau și puțineau aproape.

Al doilea urlet sună din umbra adîncă a stepei de la o depărtare nu prea mare. Cazacii și însoșitorii kalkha erau în picioare și atenți, deșteptați încă de la primul semnal. Deci lupii miroseau urmele călătorilor și-i căutau. Oamenii adunară căii cu repeziune, punîndu-i între focul de popas și apă și stăpînindu-i.

Însoșitorii kalkha dădură de știre europeanului că trebuiau pregătite armele. Lupii din acele singurătăți sînt viteji și îndrăzneți și fac mari pagube în turmele triburilor. Atkinson porunci să se scoată carabinele și el însuși înarmă pușca lui cu două țevi.

— Să se lase să adoarmă focul, dădură sfat kalkha; așa, lupii au să îndrăznească să vină pînă aproape. Atunci, trezim flacărele și-i vedem.

Cea din urmă licărire albastră se prelinse cătră spuză. Urletele se mai înșurubară o dată înspre stele; apoi conteniră. Atkinson și însoșitorii săi erau culcați pe pîntece în preajma focului, cu țevile armelor întoarse în direcția atacului. Pașii repezi și fișiturile umbletului dihăniilor fură deodată în preajmă. O nouă oprire; li se auzea smîrciuitul nărilor și mestecatul lacom al fălcilor. Un nou urlet de război. Atunci însoșitorii kalkha aruncară deasupra jarului adormit bolindari uscați de stepă: într-o clipă izbucni o flăcără înaltă, descoperind coamele zbrîrlite ale agresorilor și punînd puncte roșii și verzi în ochii lor crunți.

Atkinson dădu un indemn scurt; carabinele trăsîră; se văzu la lumina focului în zvîrcolirile furibunde ale sălbătăciunilor efectul teribil al salvei. Armele fură încărcate iar cu grabă.

— Călătorul să știe, dădeau iar sfat însoșitorii kalkha, că lupii se întorc de isnoavă.

Li se auzea destul de departe mormăitul; cei răniți chelălăiau sfîns, tînguindu-se stelelor.

Focul fu iarăși acoperit. Cu toții rămaseră pîndind în tăcere.

Nu trecu multă vreme și prezența liarelor se manifestă din nou. Căii incremeniră deodată atenți, apoi prinseră a se frămînta cu mare neliniște.

Kalkha judecăru situația:

— Lupii vin din două părți asupra cailor, vesteau ei. Unii din susul apei, alții din jos.

Ieșind dintr-o dată din neclintirea lor, săriră către malul apei, cu mari răcnete în cele două laturi amenințate. Dihăniile dădură o clipă înapoi.

Se făcu iar liniște, dar steпа era vie și vorbea urechilor atente ale asiaticilor.

— O parte a fiarelor vine și asupra focului, dădură veste însoțitorii kalkha. Năvala se dă prin trei părți. Toată luarea-aminte trebuie să fie la cai, ca să nu-și rupă pripoanele și să se imprăștie. Asta poftesc și lupii; pe urmă îi alungă în toate părțile și îi vinează cu ușurință pînă la ziuă, iar noi rămînem pe jos.

Deci un cazac și un kalmuk trecură la cai, ca să-i liniștească și să-i stăpînească, priveghind în același timp împrejurimea.

Atkinson avea grijă înspre partea stepei.

Focul fu înviorat din nou. Un om kalkha îl hrănea neconținut cu ierburi și rădăcini. Lucoarea lui se întinse pînă ce se fixă în ochii sălbătăciunilor. Umbre cenușii se frămîntau și se țeseau în marginea întunericului. Cazacii traseră cîteva focuri din dreapta campamentului. Pe ăra de lumină a exploziilor, Atkinson, trăgător de mina întâi, avu timp să ia în țel un lup pe care-l avea mai aproape în latura lui dreaptă; îndată după aceea, a doua lovitură o trimise în grămada care se frămînta mai departe. Un concert de urlete se amestecă în noapte; căzuții se zvîrcoleau, ceilalți se retrăgeau iar.

O tăcere desăvîrșită se întinse după asta; nu adia nici o suflare de vînt; o pînză de nouri trecu pe deasupra, adîncind în întuneric desăvîrșit împrejurimea și apa.

Ciuk-a-boi veni către Atkinson:

— Se isprăvesc bolindarii și ierburile, zise el, și treaba acestor dușmani încă nu-i isprăvită. Acuma stau: se sfătuiesc cum să schimbe atacul; după aceea au să se întoarcă iară. Acuma are să fie mai greu, nu mai avem lumină nici de sus, nici de jos.

— Să se ducă oamenii tăi, Ciuk-a-boi, să aducă rădăcini și ierburi uscate pentru foc.

— Să se ducă, măria ta. Unii în susul apei, alții în josul apei; să ia cu ei și carabinele.

— Așa să se facă, Ciuk.

— Da, măria ta, și să fim cu mare grijă; dușmanii sînt tot în preajmă. Iată, s-aud caii nechezînd iar și smuncindu-se în pripoane. În depărtare, hăuliră urlete.

— Aceștia sînt alții, preciză Ciuk-a-boi. Mai vine un rînd. Cei care vin acum au să dea peste cei care stau și pîndesc în preajmă.

Intr-adevăr, și Atkinson, și cazacul tălmăciu, care sta lingă el neconținut, auziră, nu mult după ce se depărtă Ciuk-a-boi, coliziunea între banda nouă de lupi și cea care atacase de cu sară. Cei vechi mîriiau și hîriiau împotriva celor proaspeți. După un timp tăcură, punindu-se probabil de acord.

Nourii care îmbrobodiseră cerul trecură și împrejurimile începură a se prevedea în zarea apei. Oricît era de stăpîn pe sine, Atkinson avu o clipă de destindere bucuroasă cînd kalmucii înarmați aduseră elemente nouă pentru foc.

Vilvoarea izbucni cu violență. În noaptea spintecată, călătorul văzu prima coloană de asalt a sălbătăciunilor înaintată pînă la cincisprezece pași apropiere: în dosul acestor dihăni, se zărea al doilea șirag, și al treilea. Era o tactică intrucîiva omienească. Era tactica hoardelor de

demult, pe care mai de grabă ele o învățaseră de la aceste săibătăciuni ale pustiei.

O descărcătură vie dobori o parte din dihanii; chelălăirile de spaimă se depărtară. Se făcu liniște. Focul urmă să ardă înalt o bună parte din noapte. Sălbaticii nu se mai întoarseră la atac. În zorii zilei, călătorul și oamenii lui, străbătind cîmpul de biruință, recunoscură o pl lupi morți și numeroase urme de singe ale răniților care se retrăseseră ca să piară în singurătate ori fuseseră sfîșiți de semenii lor.

— E plin jîmutil de asemenea fiare, incredințau mongolii kalkha pe Atkinson, și călătorul străin are să mai aibă de-a face cu ele. Nouă ne fac stricăciuni nesfirșite în tabourile de cai și turmele de oi.

După două zile, înainte de a mai da la arătare lupi, pustia scoase în calea europeanului alți locuitori ai ei. Era pe o așezătură goală, semănată cu bolovănișuri de calcedonie și agată frumos colorată. Ici-colo, stînci lustruite de un fel de rocă purpurie și neagră, inflorită cu pete de roș violent. Între aceste stînci, calea era îngreunată de bolovănișuri ascuțite în care caii își sîngerau copitele.

Printre asemenea ghimpi de piatră, se împleteau fulgerînd în lumină feluriți șerpi. Unii își cumpăneau capetele, ieșind din crăpăturile stîncilor; alții se prelingeau în ascunzișuri, fugind din calea caravanei; unii însă deveneau agresivi, încordîndu-se și suierînd cu minie. Pe care îi puteau ajunge, mongolii și cazacii îi tăiau cu stîncurile harapnicelor. Ciudat loc de popas în vremea nopții ar fi acel ținut, se gîdea Atkinson, urmărind evoluțiile reptilelor și cercînd să le deosebească forma și coloratura. Unele, cele mai numeroase, aveau nuanța ardezii și se confundau cu aspectul general al peisagiului. Altele, verzi-cenușii, pătate cu roș de singe, străluceau în chip extraordinar, ca niște juvaeruri în soare.

Pe cînd europeanul, descălecat un răstimp, examina unele roci cristaline dintre cele mai curioase, un strigăt de alarmă izbucni la oarecare distanță între insoțitorii săi. Întorcîndu-și privirile, Atkinson văzu doi kalkha fugind cu ochii așintîți înspre un punct anumit. Călătorul se repezi spre ei. Oamenii îi arătară la o mică depărtare pricina spamei lor: era un șarpe enorm încolăcit pe o stîncă. Își ridicase în sus capul, balansîndu-l, avea ochii ca două puncte de foc și șuiera cu întăritare. Prin strigătele lor, oamenii dovedeau cunoștință despre veninul mortal al aceluia monstru. Atkinson trase din spate numai decît carabina, care nu-l părăsea niciodată. O îndreptă spre șarpe, rezemînd-o de un colț de stîncă. O clipă capul lui dispăru în covru. Ciuk-a-boi făcu doi pași înainte. Capul se ridică iar, cu șuieru-i ascuțit. Atunci Atkinson îi trimise glonte, decapitîndu-l. Corpul se desfăcu într-o parabolă, sărînd din cuiabar; mongolii se năpustiră asupra lui cu harapnicele. Cu toate loviturile lor furioase, convulsivile reptilei nu conteniră decît după un pătrar de ceas. Cînd fu întins în toată lungimea lui, măsurătoarea arată aproape doi metri; grosimea era cît mîna. Era de o culoare fumurie, cu pete roșii și verzi pe laturi. În toată înfățișarea lui inflorită, se vădea un venin ucigător.

Drumul printre stîncării și șerpi urmă astfel multă vreme. Căi umbrau greu, oamenii trebuir să descalece. Cu toată truda, popasul trebuia împins cu mult mai departe și cu mult mai tîrziu decît ora obișnuită; oprirea în acele regiuni dezolate și lugubre apărea ca imposibilă. Ori încotro își întorcea călătorul privirea, nu zărea nici scl-

pire de apă, nici iarbă. Și iarba, și apa, totuși, trebuiau găsite înainte de căderea nopții.

Îndată ce calea deveni mai puțin grea, caravana încălecă. După un galop de două ceasuri, se arătă pilcuri de iarbă, amestecate cu niște spinării înflorite galben și roș, semănînd cu răsura.

Umblind așa cu grăbire înainte, călătorii trecură într-o vale. Cînd fulgerările argintii ale apei clipiră, mongolii dădură semne și sunete de mare bucurie, caii ciuliră urechile și pufniră cu plăcere spre smocurile cu iarbă bogată, care căpтуșesc vălceaua. Călăuzii cotiră în lunca de la malul riului. Era o apă limpede de douăzeci de metri lățime și doi ori trei adîncime. Însoțitorii kalkha nu-i cunoșteau numele; nu știau de unde vine și încotro se duce. Era o apă de la Dumnezeu. Binecuvîntat fie numele lui! Și oameni și cai se repeziră în valuri, potolindu-și de-a valma setea și arșița. Popasul a fost dintre cele mai plăcute și noaptea tihnită, după ce Ciuk-a-voi a luat toate măsurile de pază.

A doua zi, asupra riului plutea o piclă deasă, care, încet-încet, se risipi străpunsă de razele soarelui, ceea ce vestea o zi de mare zăpușeală. Aici, însoțitorii kalkha rămaseră pe loc, ca să se întoarcă înapoi la aul lor. Se închinară în fața europeanului, luîndu-și rămas-bun și poftindu-i multă sănătate. Atkinson le mulțami și rămase un timp privindu-i cum se duc. Erau niște oameni cumsecade și vrednici, care stătuseră la datorie neîntrerupt și se dovediseră destoinici și devotați în noaptea de primejdie, cu lupii. Europeanul simțea pentru ei un regret sincer. Îi fuseseră un timp tovarăși și prietini; n-avea să-i mai vadă niciodată!

Tovarășii rămași trebuiau să-l însoțească și să-l călăuzească înainte, în căutarea riului Giabakan, despre care nu auziseră și pe care nu-l cunoșteau. Cu ajutorul lui Alah și mai ales al hărților europeanului, după cîteva zile, străbătură cu bine într-o vale largă unde curgea acea apă, cu acel nume. După situație și orientări, nu se putea să fie alta. Atkinson o recunoscu și porunci popas.

Se aflau acum pe țarmul unei ape adînci, care curgea lin. Lățimea ei era de două sute de metri. Trei dintre însoțitori, fără să se odihnească, porniră numaidecît după vinat. Locurile erau singuratice; nu găsiră nimic. Oamenii trebuiră să se mulțamească cu foarte puțin; în schimb, caii aveau din bieșug iarbă grasă. Cum veni noaptea, fură luate toate măsurile împotriva fiarelor, căci, după cit afirmaseră însoțitorii kalkha, în aceste părți mai cu samă hălăduiau lupii.

Noaptea se petrecu liniștită. A doua zi dimineată, pe o vreme frumoasă, Ciuk-a-voi căută vad, după care, cu chibzuită rînduială, oameni și boclocuri trecură pe celălalt mal. Armele, hainele și hîrțile europeanului, îndeosebi, avură parte de grijă deosebită; kalmucii le purtară în creștetul capului.

După ce toată lumea fu de partea cealaltă, se făcură pregătiri de alt drum. Aveau a străbate un șes înfricoșat prin pustietatea lui, ca să poată ajunge către ținutul unde, după hărțile lui Atkinson, trebuiau să se găsească masivele munților Altaï. Șesul acela de secetă și nisip era o parte din deșertul Sarkha, și el, la rîndul lui, secțiune din nesfîrșita pustie Gobi. În toată întinderea nu mai creștea iarbă; numai planta numită salsoia însemna, circular, malurile bălților sărate, colorîndu-le cu portocaliu ori roș. Văzute de departe, bălțile acestea

aveau o înfățișare dintre cele mai curioase. Fulgerările sării cristalizate în care se răsfring florile roșii de salsola iau, la răsăritul și asfințitul soarelui, aspecte de diamante și rubine încrustate într-un juvaer somptuos.

O tăcere solemnă stăpânește aceste vaste cimpii aride, în care nu pot viețui nici oameni, nici patrupeze, nici paseri. Nici cel mai mic sunet nu cîntește tăcerea de moarte care planează perpetuu asupra acestui sol calcinat.

Tăcerea pădurii e cu totul altceva; e vie, plină de mișcări tainice și de murmure; e cîntec, zbor, pas furișat. Aici era moarte totală. În tot cursul unei zile întregi, călătorii nu observară nimic care să poată adăposti ori hrăni o pasere sau o căprioară. Cu mare greutate cazacii și kalmucii putură strînge puține spinării firave pentru focul de popas, în amurg. Într-asemenea loc nu mai aveau nevoie nici de măsuri de pază împotriva fiarelor. Petrecură noaptea în liniște, cufundați sub întineric, în lugubra neclintire a întinderilor. Și a doua zi trecură mai departe, căutînd ceasuri după ceasuri un ostrov de verdeață. Umblînd așa pe lingă mlaștini acoperite de papură, pe lingă movili molte de nisip semănînd cu gorganele, ajunseră la niște bălți fără țărături. Acolo Atkinson, pe cînd schișa priveliștea, fu martor al formării unui uragan pe zarea dreaptă a pustiei. Cum observă la orizont semnele tulburi, cazacii și Ciuk-a-boi se grăbiră să pună la adăpost caii în dosul unei perdele de stof. Doi dintre călăuzi rămăseră lingă călător.

Vijelia sosea cu o repeziciune înfricoșată, zvîrlînd valuri de nisip în spațiu și prăvălînd stufările și trestii. Pe bălți venea împotriva spectatorului uimit o linie lungă de val, încovoiată ca un grumaz. Cînd acea linie albă fu la jumătate de kilometru, Atkinson începu să-i audă mugetul; kalmucii care rămăseseră cu el începură să strige, rugîndu-l să treacă numai decît la adăpost din fața primejdiei. Luîndu-l cu deseneri cu tot, îl duseră în dosul perdelei de stof. Abia ajunsese la ceilalți tovarăși călătorul, și vitejii sosi ca un trăsnet, detunînd pămîntul și prăvălînd vegetația. Cum trecu în nisip, ridică pînă la cer o pilnie de pulbere cu un horcăit enorm.

Trecerea fenomenului nu ținu mai mult de un sfert de ceas. Întinderile căzură iară în liniștea lor sinistă.

În asemenea clipe de deslănțuire a elementelor, primejdia e să fii surprins în loc deschis. Uneori, în acele ținuturi, tornada pornește din ripile munților și se desfășoară încet, măcinînd spații circulare cam de un kilometru, sorbind în pilnia ei și revărsînd în laturi tot ce întîlnește. Fuga ei în stepă e ca a unui cal în galopul cel mare. Toate animalele, fie sălbatiche, fie domestice, fug înfricoșate din calea ei. Orice ființă vie, prinsă, e spulberată, bătută și ucisă.

Caravana și-a mai urmat astfel drumul prin pustie încă două zile. După popasul nopții a doua, zorile trandafirii ale dimineții vestiră o zi frumoasă, cu soare strălucitor. Atkinson văzu pe cazaci și pe kalmuci foarte ocupați cu pregătirea și curățirea puștilor.

— Am intrat într-un ținut mai prielnic, vesti vesel Ciuk-a-boi, astăzi pregătim mării tale vinătoare.

Mîncarea de dimineață fu repede consumată. Patru oameni rămăseră la popas cu două carabine, pentru împrejurarea că s-ar produce un atac al kirghizilor. Șase dintre ceilalți oameni ai escortei întovărășiră pe Atkinson, înconjurînd locurile. Al șaptelea, un kirghiz, purta arma cu două țevi a englezului.

Soarele se ridicase pe cer de două suliți. Cazacii erau într-o vale, pe urmele mistreților, descoperite de ei încă din zori. Dincolo de aceste urme, se incurcau spinării mărunte și ierburi înalte. Îndată ce vânătorii intrară cu caii în acea desime, mistreții zvicniră din vetrele lor: ierburile și spinăriile ondulară și se scuturau la trecerea lor; în curind sălbătăciunile ieșiră într-un spațiu curat. Îndată ce-i văzură descoperiți, vânătorii își grăbiră caii și își gătiră puștile.

Fugeau în frunte, la două sute de metri depărtare, două fiare uriașe cu părul negru-cenușiu. După locul gol, urmau alte tufe de spinării. Cîțva timp, urmăritorii pierdură iarăși din vedere vînatul. Un kalmuk, ducîndu-și calul în galop oblic, descoperi iar mistreții cei mari dincolo de un rînd de tufari și dădu semn. Cealaltă vînatore puseră pînteni, siliră caii, pînă ce se apropiară la cincizeci de metri. Atkinson și un cazac săriră din șa. După ce traseră cite un foc, băgară de samă că una dintre dihanii fusese atînsă.

Pe cînd călătorul european și cazacul își încărcau puștile, cealaltă oameni ai escortei traseră și ei focuri. Atkinson și soțul său, iarăși călări, luară urma mistrețului rănit. O vreme, ambele sălbătăciuni fugiseră împreună; acuma se despărțiseră. Una luase în lung malul rîului, alungată de doi cazaci; unul trăsese iarăși un foc asupra ei. Cealaltă se repezise oblic într-un teren deschis și tare; călătorul englez dădu drumul calului cu cea mai mare vigoare, pînă ce o ajunse. Era zbîrlită, furioasă și clefăia spumă. În acea clipă, unul dintre cazaci îi trimise iar un glonț, care o atinse fără a o opri. Atingîndu-și calul cu cravașa, Atkinson o ocoli, ieșindu-i în coastă, la douăzeci de pași. Cum dihania slăbea gîfîind, călărețul trecu înainte și o luă în țel, ochind asupra capului. Nici de data asta, fiara nu căzu; glonteile îi intrase în grumaz și o silii numai să se oprească o clipă. Atkinson își trecu pușca în spate și trase un pistol de la cobur, galopînd în stînga fiarei și paralel cu ea.

Fîind bun trăgător cu pistolul, englezul își purtă calul pînă la șapte-opt pași de mistreț. Atunci îi trimise un glonț, care nu nemeri. Reluîndu-și galopul, îi trimise al doilea glonț de pistol, care lovi; mistrețul șovăi o clipă, apoi se prăbuși; un cazac și un kalmuk veniră asupra lui imediat.

Atkinson descălecă și el și cercetă ultima lovitură. Glonteile lovise deasupra ochiului, lingă tîmplă. Era un mistreț de o mărime respectabilă. Cazacul îl prețelui cam de nouă puduri, deci aproape o sută cincizeci de kilograme. Colții lungi și ageri ca niște cuțite puteau fi arme teribile împotriva omului ori a calului.

Un om din escortă se întoarse la popas ca să aducă cal și targă. În vremea asta Ciuk-a-boi și alți cazaci doborau celălalt mistreț cu mult mai mare și mai fioros decît primul. Vînatoreii se întoarseră la popas cu ineditul lor trofeu și cu mare bucurie.

Vînatoreea aceasta luase o parte din zi; caii aveau nevoie de odihnă înainte de a străbate o altă distanță. Cit animalele și o parte din oameni rămaseră la foc, înainte de prînz, Atkinson hotărî să urce o colină, spre a avea priveliștea locurilor mai îndepărtate. Întovărit de Ciuk-a-boi și un cazac, urcă în susul văii, care se îngusta, și, de pe o înălțime, putu să-și dea sama că ultimele valuri ale Altailor se pierdeau tot mai scăzute în imensitatea deșertului Gobi. Cătră apus, la o distanță mare, se ridica în cer un stîlp de fum.

— Poate să fie, în acea latură, o tabără de kirghizi? se întrebă călătorul. Ținuturile lor, după cit avea informații, sînt cu mult mai la asfințit.

Nici triburi kalkha nu sînt în acea direcție. Totuși, trebuie să fie cineva.

— Să ne apropiem într-acolo, dă sfat Ciuk-a-boi. În părțile acestea trebuie să fim cu grijă; nomazii de aici n-au nume bun.

Urmind creasta colinelor și priveghînd cîmpia în care se deslușeau acum mai bine focuri apropiate de popas, Atkinson și tovarășii săi dădură peste o potecă bătută, drum de caravane prin deșert. Deci focul era al unui popas. Ciuk-a-boi privi multă vreme în direcția lui

Din iocul înalt unde se găsea, Atkinson avea perspectivă spre Ilka-Aral-Noor, întindere de ape care scînteiau în lumina asfințitului. Alt lac de o întindere considerabilă se deschidea dincolo de veștele caravanei. Pe cînd coborau, ca să se întoarcă la tabără, Ciuk-a-boi își dădu părerea:

— Acolo e popas de caravană, dar poate să fie și popas de nomazi. Unde umblă caravanele, umblă și nomazii; ei sînt ca lupii acestor locuri; despre isprăvile lor se aude pînă departe. Deci, cum am văzut noi acel fum de popas, au putut să bage de samă și alții fumul popasului nostru. Trebuie să fim cu grijă asupra cailor; să-i dăm în hrană cu pază de oameni, să-i ținem lingă noi în vremea nopții și să fim cu carabinele încărcate. Dacă rămînem fără cai în aceste singurătăți, nu mai avem nici o putere și sîntem în minile lotrilor.

Doi cercetași cazaci au trecut înainte ca să aleagă un loc potrivit pentru tabăra de noapte. Insoțitorii călătorului au fost cu grijă tot timpul; dar zorii zilei au luminat din nou liniștea impietrită a locurilor. Cercetîndu-și hărțile, Atkinson hotări încă două zile de drum către sud. După aceste două etape, trebuia să cotească la vest, ca să ajungă la țărmul unui riu numit Urangur; de aici și-ar fi făcut intrarea în pustiu Gobi, pe la nord de lanțul munților Sian-Șan. Acest lanț e cel mai înalt al Asiei centrale; pe axa lui se ridică în cer înspăimîntătorul masiv Bogda-Ooła și crestele vulcanice Pe-Șan și Ho-Yeu. Aceste trei erau ținta excursiei lui Atkinson în acele lugubre regiuni.

Călătorul știa că grija pe care o exprimase Ciuk-a-boi în preajma acelor focuri singuratice de caravană era cu totul îndreptățită. Primejdiile unor întîlniri cu bandiții erau tot așa de prevăzute de el ca și celelalte greutăți fără număr și trude fără sfîrșit prin care trecea; însă era hotărît să biruiască totul ca să cunoască ceea ce încă nu văzuse nimeni și să lămurească, pentru lumea civilizată, unele nedumeriri geografice.

**TATARIA CHINEZEASCĂ. CUIBUL
INVAZIILOR VULCANII.
TRIBURILE DE KIRGHIZI, SULTANI
ȘI BANDIȚI.**

Ținutul părea din ce în ce mai sterp, pe măsură ce Atkinson și soții săi înaintau spre miazăzi. Nu mai întîlneau verdețuri decît în vâlcelele înguste, și acolo nu era decît o iarbă scurtă și sărăcăcioasă. Din cînd în cînd descopereau cîte un pirău cu apă puțină: erau singurele locuri bune de popas și hodină. Ceașuri multe și zile după zile se petrecură

astfel străbătînd aceleași locuri goale, suînd aceleași coline, coborînd aceleași văi : monotonie și tristeță, după monotonie și tristeță. Citeodată un accident mai înalt de teren îngăduia exploratorului să-și întindă privirea în lungul deșertului Sarkha, asupra nisipurilor galbene, a gorganelor roșcate și dunelor cenușii.

În sfîrșit, într-un timp, a cărui măsură devenea aproape indiferentă, călătorii ajunseră la riul Giabakan. De departe încă, sinuozițiile lui desemnau în întindere o îndoită linie neagră : vegetația malurilor. La est de această întîlnire cu apa Giabakan, se întinde Gobi cu ondulațiile-i fără număr și fără sfîrșit, pierzîndu-se în depărtări nemăsurate subț o piclă albastră. Înspre sud apărură lui Atkinson șancurile ninse ale lui Sian-Șan, stăpînite din cerul înalt de Bogda-Oola. Între aceste mase gigantice de piatră, care barau orizontul, se aflau și piscurile vulcanice Ho-Ceu și Turfan, însă, între sute și mii de piscuri, numai fumul și flacăra, între ghețuri și omături, ar fi putut semnala punctele active. Deasupra înfricoșatelor înălțimi, cerul era de un siniliu curat și dulce.

În timp ce caravana cobora în stepă, europeanul avu din nou viața trecutului, cu seriile lui de hoarde, care se scurseseră prin vastul pustiul Gobi, cătră Apusul nostru. Revărsări periodice de mulțimi, ca revărsări de potopuri, ca revărsări de vulcan. Istoricii chinezi povestesc despre o izbucnire grozavă a piscurilor Sian-Șan, acum două mii de ani. Focurile craterelor luminau fuga semințiilor Hiongnu, prigonite spre apus de armile generalului chinez Teon-Hian. Pe cînd nomazii fugeau revărsîndu-se în pustia Gobi, craterele, zic istoricii, aruncău în cer șuvoaie de piatră topită, care se înlăturau apoi în fluvii înflăcărâte prin rîpele munților, luminînd depărtarea pustiei.

Pe cînd Atkinson sta privind în pragul acelor locuri, pe care le observase nu cu multe săptămîni înainte de pe culmile munților, unul dintre cazaci se apropie și-i atrase atenția asupra unei coloane drepte de fum, care se ridica spre cer la o mare distanță înspre asfințit. Atkinson se întoarse ca să observe.

Nu se putea să fie acolo decît o tabără de kirghizi. Dacă vedea călătorul focurile lor, însemna că și kirghizii puteau să observe fumul unui popas străin. Sfatul lui Ciuk-a-voi devenea iar o poruncă. Deci caii fură puși subț pază cît stătura la pășune ; în vremea nopții fură aduși aproape de foc, și străji, cu arma gata, fură rînduite.

— Caii și puștile, caii și puștile, repeta Ciuk-a-voi, rîzînd cătră englez. Fără cai mai ales, nu mai avem nici o putere.

Dar și noaptea aceasta se petrecu în liniște. Stînd întins pe telie, cu capul pe șa, Atkinson se trezi din somnul adînc tocmai în clipa cînd o linie de sînge scrijela zarea răsăritului. Încet-încet lumina crescău și lucirea ei se întinse asupra împrejurimilor, descoperînd dintr-o dată, la o depărtare de douăzeci ori treizeci de kilometri înspre sud, o apariție care nu fusese vizibilă în ajun la inserat. Era un munte în formă de dom ; rotunzimele lui aveau sclipiri de juvaer.

Călătorul hotări să cerceteze deaproape locul. Părăsînd popasul, Atkinson călări în direcția domului pînă ce ajunse la niște ripi prăpăstioase. Intrînd printr-una din aceste ripi ca într-un coridor, exploratorul ajunse la muntele emisferic, care-i ațîțase curiozitatea.

La poalele lui, luînd numai trei oameni din escortă, își începu cercetările.

Intr-una din ripile coastei zări curgere de lavă, cu rupturi și ascuțiri. In boldurile acelei roci, abia se puteau ține oamenii pe picioare. Toată această masă vulcanică de culoare neagră, amestecată cu un cenușiu-purpuriu, ieșise cindva din domul vulcanic in stare lichidă; presiunea lăuntrică o împinsese afară in forma unui bulbuc enorm. Răcirea o crăpase in toate sensurile, cu oarecare regularitate însă. După cercetările lui Atkinson, natura rocii era bazaltică. Călătorul culese și citeva probe de cristale verzui de olivină.

Domul acesta părea a fi un embrion vulcanic. Focul lăuntric răsufllase și aici, dar izbucnirea principală fusese in altă parte. De sus, călătorul văzu, la o depărtare de alți douăzeci și cinci, treizeci de kilometri spre sud, încă o formație geologică identică. Călărind într-acolo cu escorta sa, Atkinson descoperi un aul, între citeva coline joase.

Călătorii deodată se văzură împresurați de herghelii enorme de cai și cămile. Păștori kirghizi călări făceau paza, avînd fiecare la șa baltagul de război. Impotriva cui aveau a se apăra? Cu cine aveau a lupta, căci erau singuri in acea imensitate?

Ciuk-a-voi puse întrebările de rigoare; păstorii arătară poteca spre aul. Unul din ei își repezi calul in galop, ca să dea de știre stăpînului. Străinii fuseseră văzuți cu arme.

In citeva minute, Atkinson zări aulul, in fundul unei vălcele, la malul pirăului. Cam la un kilometru de iurte, se desfăcea un lac. De o parte a acestei ape se ridicau stuțării; de alta o pășune, pe care erau împrăștiate mii de oi și capre. Dinspre aul veniră intru întîmpinare cîțiva călăreși cu înfățișare, după cit se vedea, pașnică. Cînd acești călăreși fură aproape, opriră. Unul din ei își împinse calul cătră Atkinson și întinse mina pînă ce atinse pieptul străinului, rostind o singură vorbă:

— Aman!

— Aman! răspunse călătorul, punînd și el mina pe pieptul kirghizului.

Porniră cătră aul. Dintr-o dată se iscase într-acolo o mare mișcare. Doi călăreși fugeau in goana cailor. Alții ieșiseră in fugă pe costișă ca să strîngă spinării și ciulini. Alții se încrucșau in toate sensurile printre iurte.

Cei care ieșiseră intru întîmpinare călăuziră pe străin pînă la un cort mare, la intrarea căruia era infiptă in pămînt o sulță. In boldul ei filția o coamă de cal. Lingă acest semn al stăpînirii stătea un bărbat cu înfățișarea respectabilă. Pășind inainte, apucă friul calului lui Atkinson, apoi îi întinse mina, ajutîndu-i să descalece și-l pofti in iurtă. Numele acestui șef kirghiz era Baspasihan-sultan.

— Poftesc bun sosît in cortul meu, se închină el cătră european.

Era un om nalt, cu obrazul rumăn, înveșmîntat cu un halat de catifea neagră, mărginit cu blăniță de zibelină. Mijlocul îi era încins cu un șal roșu ca singele; avea in cap o cușmă roșie conică, cu zagara de coadă de vulpe și împodobită cu o pană de huhă. Acest din urmă semn era dovadă că Baspasihan era coboritor din vestitul Ghinghis-han.

Pe pămînt, in iurtă, era așternut un covor de Buhara. Atkinson fu poftit să se așeze. In fața lui luă loc sultanul.

Atkinson îl pofti alături. Înălțimea sa veni alături, cu evidentă satisfacție.

După cîteva clipe, doi băieți intrară în cort, aducînd ceai și fructe. Amîndoi erau îmbrăcați cu hațate de matasă în dungii, purtau în cap cușme de blană de vulpe și erau încinși cu șalari verzi. Erău feciorii sultanului. Sultana nu era în aul; se afla dusă într-o vizită, la un alt șef, la depărtare de două zile.

Iurta era foarte largă. Într-o parte, perdele de matasă închideau iatacul, unde nu se vedea nici un fel de pat. Lîngă perdele sta un berceut, vultur enorm, iniianțuit pe stativa lui, în tovarășia unui șoim. Cei care intrau în iurtă, ca să aducă ceva ori să întrebe ceva, se țineau la o distanță potrivită de acel vultur. În partea cealaltă a cortului, într-un fel de staul strîmt, erau închiși doi cai și doi miei. Îndărătul locului unde sta musafirul european, se găseau clădite lăzi și covoare de Buhara și lîngă el burduful de kumis, îngrijit acoperit cu un voilok.

Îndată după copiii, se grămădiseră de la intrare pînă la covor vreo opt ori zece kirghizi, care observau cu o adîncă atenție cea mai mică mișcare a lui Atkinson. De asemenea afară, lîngă perdelele de la intrare, se imbulziră multe femei spionînd pe străin, cu ochii lor ruici și negri.

Sfatul începu între sultan, Ciuk-a-voi și unul dintre cazaci. După privirile pe care Baspasihan le întorcea mereu asupra englezului, scrutîndu-l, se putea înțelege lesne care le era miezul conversației.

Mai întăi erau acele părți de îmbrăcăminte așa de deosebite, nemai-auzite și nemiavăzute: o pălărie de pîslă cu niște streșini așa de largi, niște cizme pînă peste genunchi, jacheta de vînătoare cu croiala așa de ciudată. Al doilea și mai ales se vedeau la centura străinului pistoalele.

Ce erau acelea? Ce se putea face cu asemenea jucării?

— Sultanul dorește să pipăie pistoalele, lămuri Ciuk-a-voi. După aceea ar pofti să aile ce se poate face cu ele.

Atkinson scoase mai întăi capsele, după aceea prezintă mării sale pistoalele.

Sultanul le pipăi atent; le cercetă oșelele; se uită în țevi.

— Ce se poate face cu ele?

— Europeanul se slujește de ele ca de o pușcă, lămuri Ciuk-a-voi.

— Aș! nu se poate. Asemenea țevi scurte nu pot face mare lucru. Scuipă gloanțele la cițiva pași.

— Poate înălțimea ta poltești să vezi ce face englezul cu asemenea jucării? întrebă Ciuk.

— Poftesc. Să se aducă un ied și să fie așezat la douăzeci de pași.

Dorința lui Baspasihan fu comunicată călătorului.

Atkinson refuză iedul. Ideea lui era că pistoalele trebuiau să producă un argument mult mai serios și mai puternic în favoarea lui, în mijlocul unor hoarde fără friu și lege. Deci trase o foaie din carnetul său și-i făcu un semn la mijloc, trecînd-o unui cazac din escortă. Acesta, înțelegînd ce trebuia să facă, aduse un băț, îl despică la un capăt, așeză foaia cu semnul în despicătură și se duse să înșigă bățul la oarecare distanță.

Sultanul ieși din cort, urmat de toată suita lui.

Atkinson se așeză la cincisprezece pași de jîntă, armă unul din pistoale, și străpuase foaia de hirtie prin semn.

Baspasihan zîmbi cu îndoială. Oamenii lui zîmbiră de asemenea. Nu se putea să fie la mijloc decit o boscărie. Cazacul a împuns cu degetul peticul de hirtie.

— Poftesc să mai văd o dată pe oaspeții noștri ținând în altceva, zise el.

Dădu o poruncă. Unul dintre feciorii lui intră în cort și aduse numaidecît o cupă chinezească de lemn. Sultanul singur se duse s-o așeze în vârful bățului, pe urmă veni satisfăcut lingă Atkinson, pofindu-l printr-un gest să tragă iar.

Atkinson trase în clipă, străpungînd cupa. Lovitura fu cercetată cu cea mai mare atenție și mirare. Unii dintre kirghizi clătinau capetele semnificativ; alții întorceau ochii spre european cu un spor de respect. Baspasihan își păstră pentru el însuși reflecțiile.

Și Atkinson observa destul de atent tot ce se petrece în juru-i. Cîțiva ilcăi atletici și îndrăzneți îl spionau de la distanță. O oaie canara, adică stearpă și grasă, fusese tăiată și fierbea într-un cazan la unu din corturi. Ritualul primirii de oaspeți se executa deci după tradițiile străvechi; călătorul însă avea cunoștință că se afla în mijlocul unor triburi care inspirau groaza în toate vecinătățile. Erau oameni în afară de lege, în plină revoltă contra autorității chineze.

Atkinson își reincercă pistolul.

Atmosfera era însă pașnică, cel puțin în aparență, și cina era aproape gata. Doi bucătari cu brațe mușchiuloase culegeau spuma de pe cazanul care clocotea. Alte preparative aveau loc; bărbați și femei se adunau în vederea ospățului.

Un asemenea eveniment e o raritate pentru un musafir străin. De aceea Atkinson își ascuțea mai mult atenția decît dinții. Un covor fu întins la intrarea iurtei. Baspasihan pofti pe oaspete să se așeze jos după moda orientală. Se așeză și el alături. În față rămase un spațiu gol, după aceea bătrînii și notabilii se rinduiră în cerc. Nefiind loc pentru toți, bărbații luară loc în primul rînd, după aceea se grămădeau băieții; după feciori, femeile și fetele. În sfîrșit, între picioarele acestora din urmă se imbulzeau cîni cu un interes și o poftă tot așa de mare ca și a oamenilor. Cînd toată lumea fu așezată și toate ale ospățului gata, doi slujitori intrară în interiorul cercului, purtînd un fel de oală cu capac și gurgui, în care era apă caldă. Sultanul întinse minile, Atkinson făcu la fel; slujitorii vărsară apă. Lipsea prosopul; fiecare musafir trebuia să aibă pe al său. Toți bărbații fură slujiți într-acest fel, de la cel mai de samă pînă la cel mai umilit slujitor. Numai femeile și fetele fură lăsate să se spele singure pe mini, cum or ști și cum or putea.

După spălătul minilor, bucătarii aduseră vase, din care ieșea un abur des; erau niște treuci lungi de lemn. Una din aceste treuci fu pusă dinaintea sa și a sultanului, plină cu bucăți de oaie și orez fiert.

Oaspeții traseră cuțitele din teacă; ei nu simțeau nevoie, ca europeanul, de farfurii și tacîmuri. Sultanul alese din grămada de cărnuri o bucată, care părea mai mare, o puse în mina lui Atkinson, după aceea scoase și pentru înălțimea sa una.

La acest semnal, toate minile celor de față, care puteau ajunge, se confundară în treuci. Bărbații din frunte, care rupeau cei dintâi cu dinții bucățile alese, aveau îndatorirea să lase pe alții să isprăvească ce începuseră ei, deci treceau bucățile lor cătră cei care așteptau îndărăt. Aceștia mușcau și ei o dată ori de două ori și treceau și ei bucățile în rîndul al treilea, unde erau băieții; de la băieții, oasele aproape dezgolate treceau la femei și copii; după ce erau cu asprime roase pînă la cea din urmă fibră, în sfîrșit, le primeau cîinii, care se înghesuiau și se băteau printre picioarele cînstiților musafiri.

Cînd ospățul era în toi, Atkinson băgă de samă trei copii goi, care se furișaseră în dosul sultanului, pe cînd acesta privea la ce se petrece în cercul din fața sa. Privirile lor ascuțite pîndiră cel mai potrivit moment, cînd sultanul nu-i putea observa. Atunci își cufundară brațele în treuci și apucară o bucată de carne, după care, tot pe furiș, cum veniseră, se retraseră într-un cotlon ca s-o sfîșie cu dinți lacomi. După ce isprăviră, se întoarseră iarăși, repetîndu-și în același chip isprava. Dincolo de cercul femeilor, un băiețel de patru ani, cu un ciolan mare în mîină, se lupta cu mare vrednicie împotriva asaltului cînilor, ca să păstreze numai pentru sine prada. Cîinii lătrau în juru-i; pe cei mai îndrăzneți el îi pălea cu osul peste bot, apoi mușca din sfîrcuri cu grabire.

În foarte puțină vreme, treucile rămaseră goale. După ce se isprăvi astfel carnea cu orez, între comesenii începură a circula oale enorme pline de zamă. Kirghizii sorbeau cu mare plăcere din ele și le treceau din mîină în mîină. În sfîrșit, slujitorii aduseră iar apă de spălat, și, după ce fiecare își clăti minile, toți se ridicară ca să se ducă la treburile lor.

Sultanul își exprimă cătră Ciuk-a-boi dorința să vadă carabinele europeanului. Trei oameni, la porunca lui, le aduseră. Atkinson porunci cazacilor să le încarce, apoi pofti pe kirghizi să tragă într-o țintă așezată la șaizeci de pași depărtare.

Trei dintre kirghizi traseră cîte două focuri, fără să nimerescă. După ce carabinele fură din nou încărcate, se apropiară de țintă la o distanță mai mică. Atunci unul din ei nimeri, ceea ce produse senzație și bucurie...

Ciuk-a-boi și un cazac traseră și ei de la șaizeci de pași și nimeriră centrul. La porunca lui Atkinson, unul dintre cazaci strămută ținta la o depărtare întreită — cam la o sută cincizeci de metri. Distanța aceasta miră nespus pe sultan și pe kirghizii de față.

Cînd europeanul străpuse ținta, nomazii se priviră cu o uimire nespusă, în același timp pentru asemenea arme și asemenea trăgător. Tocmai asta dorea și călătorul.

Înțelegînd că musafirul său are intenția să plece a doua zi, Baspasihan își exprimă dorința să-l întovărășească pînă la aulul vecin, la o zi de umblet depărtare.

De asemenea, explica Ciuk-a-boi lui Atkinson, sultanul dorește să arate musafirului său cum se face în acele ținuturi vînătoarea cu vulturul negru care se cheamă berkut. Locurile erau bogate în vînat de tot felul. Pe lingă cerbi, mufioni și căprioare, sînt și mulți mistreți, și Baspasihan ar voi să vadă pe musafirul său trăgînd asupra unei asemenea sălbătăciuni cu carabina. Deci, din drumul lor cătră aulul vecin, se vor opri un răstimp pentru asemenea petrecere.

Sara, înainte de culcare, sultanul își mai exprimă o dorință.

— Baspasihan, explica Ciuk-a-boi, se roagă de stăpînul nostru ca să îngăduie a fi întovărășit mai departe de aulul vecin de doi kirghizi, oameni de-ai săi, pînă la sultan Sabek, unde avea a se duce stăpînul european. Sultan Sabek e un prietin al lui Baspasihan și Baspasihan i-a promis să-i trimeată un harmăsar frumos, de mare preț. Nu-i mai bun prilej decît acum pentru a face să ajungă în bună stare harmăsarul de preț la sultan Sabek, printre primejdiile pustiei.

Ceea ce dovedește, adăogea zîmbînd Ciuk-a-boi, că războinicii de aici au dobîndit mare încredere în armele lui Atkinson și mai cu samă că se tem de ele.

Călătorul adormi adinc în cortul sultanului, pe piei de oaie.

În zori de ziuă, toată lumea era în picioare. Se făceau pregătirile de plecare; caii erau înhămați; mîncarea de dimineață gata.

Se aduse pentru Atkinson un cal al sultanului. Era un admirabil animal murg, care rodea cu neliniște zăbalele englezești, care îi fuseseră puse cu acest prilej. Și ceilalți soți ai lui Atkinson încălecau cal din grajdul sultanului kirghiz. Caii caravanei fuseseră trimise înainte la aulul vecin, cu oameni ai lui Baspasihan și cu trei din kalmucii escortei.

Cînd toți fură călări, europeanul avu timpul și plăcerea să examineze pe cei din juru-l. Confortul acelor kirghizi, în ceea ce privește inesele mai ales, era destul de mediocru; însă caii lor, deși nu erau finiți în grajduri luxoase, se dovedeau fără păreche. Atkinson fu silit de asemenea să admire felul cum sultanul și fiii săi se țineau în șa. Cel mai mare dintre tinerii prinți purta șoimul — pentru vînatul-pană. Vulturul cel mare negru, pentru vînatul-păr, era purtat de un slujitor kirghiz tot călare. Berkutul se arăta liniștit în lanțugul și cu coiful lui; alți doi călăreți, de o parte și de alta, îl supravegheiau totuși. În preajma sultanului erau alți trei slujitori, vînători ai săi, înarmați cu carabine. Suita era completată de vreo douăzeci de kirghizi îmbrăcați cu halate de colorii vii. Unii purtau baltagul de luptă. Înfațișarea alaiului era dintre cele mai pitorești.

Cei trei vînători ai sultanului apucară în direcția răsăritului, ca avangardă a vînătoarei. Urmău Atkinson și Baspasihan, după aceea fiii sultanului și cei trei kirghizi cu berkutul. Veneau ceilalți, și escorta se încheia cu doi cazaci ai exploratorului.

După trei ceasuri de umblet, ajunseră la o baltă cu tufărișuri și stufuri dese, unde se știa că se găsește vînat.

Intr-adevăr, cițiva cerbi mari ieșiră dintr-un tufiș de trestii, la o depărtare de trei sute de metri de vînători.

Într-o clipă berkutul fu eliberat de lanțug și de căpăstrul coifului. Aruncîndu-se de pe stativa lui, își luă zborul, ridicîndu-se în rotocoale deasupra capetelor noastre. Părea că încă n-a luat cunoștință despre cerbi și plutea în văzduh la o mare înălțime. Deodată, citeva clipe, păru că și-a contenit zborul și stătu neclintit în spațiu; visli de citeva ori din aripi, apoi căzu asupra prăzii cu o iuțeală fulgerătoare, spintecînd cu freamăt văzduhul.

Paznicii berkutului își puseră caii în galop, în direcția atacului. Atkinson își îndemnă și el calul cu cravașa, punîndu-i pinteni, și-i ajunse din urmă. Cînd se apropie la două sute de metri, puțu vedea pe vultur cum lovește pe unul din cerbi. Animalul nu mai putu face decît un salt și căzu. Berkutul îi apucase cu o ghiară gîtul, cu cealaltă șoldul, și-și infipse clonțul în coastă, scurmînd ca să-i smulgă ficatul. Kirghizul care-l stăpînea sări din șa, îi aruncă în cap căpăstrul și-l cuprinse cu lanțugul de picioare, trăgîndu-l fără multă greutate la o parte. După aceea se sui iar călare și-l primi pe stativă, de la însoțitorii săi. Astfel era gata pentru altă ispravă.

Cînd se face vînătoare cu berkut, kirghizii nu iau cu dinșii copot. Atkinson mai află că vulturul acela negru e în stare să atace și să doboare lupul. Într-același chip se vînează în locurile acelea foarte multe vulpi, de asemenea căprioare și alte soiuri de sălbătăciuni.

La oarecare depărtare de locul unde căzuse cerbul, fu semnalat un cîrd de antilope mici, care pășteau în șes. Berkutul se înălță iarăși în văzduh, pluti și căzu ca un trăsnet. Antilopa prinsă era moartă

înainte de a ajunge călăreții. Nici un vînat nu scapă cînd vînturul se repede asupra lui. Foarte rar poate scăpa vulpea, dacă e aproape de vizuină, ori dacă are vreme să se abată din fuga ei în vreo crăpătură a stîncilor, ori într-alt fel de adăpost acoperit. Berkutul liber, pe care Atkinson l-a văzut pe munții Alatau, vinează pe socoteala lui proprie cu aceeași siguranță neînduplecată. Nimic nu-i scapă. Exploratorul l-a văzut ducînd în căngi, pe deasupra piscurilor, miei de oi sălbatici. A avut prilejul să vadă căzînd de pe țăncuri mufloni adulți, loviți de moarte, iar berkutul îi urmărea în zbor în căderea lor pînă în fundul prăpăstiei.

Toată ziua aceea se petrecu astfel în urmărirea și prinderea vînatului de tot soiul. Tirziu după-amiază, Atkinson văzu fumurile aulului unde trebuia să aibă găzduire. Grăbind caii, alaiul ajunse și fu înfîmpinat cu toate rînduielele. Curînd după aceea călătorul se găsi așezat pe covor în iurta sultanului, și slujitorii aduseră kumis în oale mari, făcîndu-le să circule între oaspeți din mină în mină.

Atkinson mărturisii că preferă să bea ceai. Cînd un om din escorta lui îi aduse asemenea băutura, într-o ceașcă europeană, și cînd călătorul începu să soarbă servindu-se de o linguriță, toți cei de față se priviră cu mirare. Mirarea lor era întovărășită de dispreț pentru asemenea obiceiuri nemaipomenite și cu adevărat barbare. Se aduseră și trecuile cu mîncări de oale. Într-o clipă nu mai rămase în ele nimic. Nu numai vîntorii asiatici dovedeau asemenea apctii după o zi de trudă. După mîncare, sosi și noaptea, și în curînd toată lumea hodiea sub corturi, sforîind.

Călătorul se trezi în faptul zilei și ieși la lumină, ca să cunoască așezarea locurilor. Din vâlceaua unde era așezat aulul, văzu piscurile munților Sian-Șan. În depărtarea adîncimilor cerului, în lumina aceea de zori, îi apărură întăi fantomatice, apoi fulgerate de cele dintăi raze de soare, țăncurile ninse se colorară într-un roșu-rubiniu. Încet-încet colorile se schimbară, deschizîndu-se pînă la argintiu orbitor.

În lumina puternică a dimineții, împrejurimea era plină de activitate. Într-o parte, vreo sută și ceva de oameni mulgeau ielepe și duceau la iurte laptele, în doniți de piele, ca să-l toarne în burdufurile de kumis. Mînjii erau priponiți de două rînduri de țaruși bătuți în pămînt. În altă parte, femeile se îndeletniceau cu mulsul vacilor, caprelor și oilor. Îndărătul acestui grup, cămilele își primeau la supt puii. În jurul aulului steпа fremăta de viață și activitate.

Sultanul da lămurire lui Atkinson că se aflau acolo, de față, peste două mii de cai, o mie de vaci și boi, o sută optzeci de cămile și mai mult de șase mii de oi și capre. Tipetele stridente ale cămilelor, mugetul vacilor, nechezatul cailor, behăitul oilor și caprelor alcătuiau un cor pastoral pe care niciodată călătorul nu-l auzise în Europa.

Înainte de plecare, Ciuk-a-boi trebui să talmăcească lui Atkinson două dorințe ale sultanului. Exploratorul era rugat să binevoiască a mai fi o dată oaspetele aceluia aul. La întorcerea de la Kesilhab, putea să-l găsească în anume regiune, cătră care se mișcă neconținut. Atkinson era rugat de asemenea să primească în dar un cal frumos și puternic, care-i era pregătît. Acel animal a fost foarte de folos călătorului în drumurile grele pe care le avea de străbătut.

La două zile după plecarea din acest aul, expediția intră iarăși în locuri pustii. În toate direcțiile se întindeau numai nisipișuri sterpe. Totuși exista și acolo viață. În uscăciunea solului apărură într-un

răstimp mulțimi nenumărate de păinjeni mari de pământ, fojgăind între țesăturile lor. Căii îi călcau și îi sfărâmau în copite.

Curios, ca totdeauna, să cerceteze lucrurile noi, Atkinson descălecă și se duse să cerceteze o locuință de tarantulă. Era o boltitură în pământ care putea face cinste arhitectului ei constructor.

Exploratorul trase cuțitu-i lung și dădu o lovitură la intrare. Imdată proprietarul ieși, zbîrlit și viscos, pipăind cu labele-i lungi imprevurimea ca să vadă cine-l tulbură. Fără să-și dea bine sama de ce este, se retrase precipitat.

Kirghizii însoțitori dădură înștiințare străinului că trebuie să se ferească de mușcătură, dihanția fiind veninoasă. Vorbind, oamenii manifestau frică și greață.

Atkinson înfipse cuțitul în nisip, ca s-o dezgroape. Tarantula ieși îndată din nou, manifestând minie și repezindu-se asupra cuțitului. Era neagră, cu dungi brune. Atkinson simți și el greața asiaticilor.

— Oamenii se tem de mușcătura unor asemenea păinjeni, explicau kirghizii; oile și vitele îi minincă însă cu plăcere și fără nici o primejdie.

Ca să câștige vremea pierdută, călăuzul kirghiz dădu pinteni calului său, grăbind către un grup de mici înălțimi care se profilau la orizont. Acolo socotea el că e cel mai bun popas de noapte.

Soarele ardea cu putere drept în creștetul bolții, însă o adiere puternică dinspre asfințit răcorea umbletul călătorilor. Umblară așa spre zare, printre priveliști monotone, dar înspre amurg intrară într-un labirint de mase granitice roșii, care n-aveau înălțime mai mare decît două pînă la trei sute de metri. Erau stînci rupte, imprăștiate pitoresc în mijlocul pustiei fără hotar, avînd înfățișarea unor ruini de cetate și palate. Asiaticii priveau cu sîială imbulzelile de blocuri enorme, zidăriile frînte, turnurile dărîmate, coloanele căzute.

— Să trecem repede mai departe, dădu sfat kirghizul din fruntea caravanei. Europeanul însă poftea să cerceteze locul.

Asiaticii se opriră, ascultînd de poruncă, dar cu mirare și infricoșăți. Sara se apropia cu umbrele ei de spaimă și, după a lor părere, locurile acelea nu erau curate. Erau o domnie a poveștilor de demult și a fantomelor deșertului. Așteptară cu neliniște ca exploratorul să-și scrie pe hirtie liniile lui. Trăgeau cu coada ochiului la ce face el și erau bine incredințați că, în fața acestei cutezări fără nume, vor izvorî neguri bolnave ori vor izbucni tunete în care se va vădi numaidecît înfățișarea satanei.

Ieșind totuși cu bine din acel haos de sfărîmături uriașe, dădură laudă puterilor pămîntului și văzduhului. Căii ciuleau urechile, simțînd apropierea apei. În curînd siluete nedeslușite apărură pe linia dreaptă a orizontului. După un timp lung de galop, Atkinson desluși o turmă de cămile la pășune. Grupul călătorilor se abătă într-acolo. Imdată se ridicară oameni, care alergau învălmășindu-se și rîcnînd, cercînd să adune animalele și să le abată îndărăt.

— Ei cred că sîntem hoști, dădu lămurire Ciuk-a-boi lui Atkinson. Călăuzul kirghiz porunci oprirea și trimise numaidecît solie înainte pe unul din soții săi. Cei care se învălmășeau cunoșteau pe cel care venea asupra lor, totuși urmau să adune cămilele și să le împingă în direcția aulului. Kirghizul îi ajunse. Unul dintre păzitorii cămiloror îi ieși întru întîmpinare. După un schimb de cîteva cuvinte, păzitorul își puse calul în goană către aul. Celălalt așteptă escorta și în curînd

cu toji depășiră pe păzitorii oprîși din fuga lor; cămilele începură iarăși a paște tihnite.

Urmind direcția pe care o indicau paznicii, Atkinson și insoțitorii săi ieșiră în vederea aulului. Sosirea străinului fusese strigată din om în om; călăreții ieșeau întru întimpinarea oaspetelui și prietenului lui sultan Baspasihan.

Cînd călăreții aulului se opriră și văzură cu ochii lor pe Atkinson, cu toji se bucurară și unul din ei arătă că veneau din partea stăpînului lor Ui-ias, ca să poștească bună-venire străinului. Ceilalți încuviințară cu strigăte de bucurie. Toji poșteau bună-venire străinului. Înconjurîndu-l, îi făcură alai și-l duseră la iurta cea mare, în fața căreia stă înfiptă o sulită împodobită cu o coamă de cal roib. Un bătrîn cu privire binevoitoare păși întru întimpinarea oaspetelui. Era îmbrăcat cu un halat de matasă în două colori: galben și roșu-cîrmiz. Mijlocul îi era încins cu un șal verde. Cușma, în formă de ceanaș, de asemenea era roșie cîrmiz, înflorită la margine cu argint. Încălțările îi erau roșii, cu călcăie foarte nalte.

Ui-ias, după cum îi porunca rînduiala din veac a ospetiei, apucă friul calului și întinse străinului mina ajutîndu-l să descalece.

Cînd Atkinson fu în fața lui, Ui-ias întinse mina și-și puse palma pe pieptul oaspetelui. Apoi făcu același gest cu mina stîngă. După care pofii pe străin în iurtă. Îndată după intrare erau întinse covoare; mai la o parte, un voilok mai puțin bogat.

Ui-ias așeză pe Atkinson pe covor și el însuși luă loc pe voilok. Însă exploratorul avu grijă să poștească alătura de sine pe stăpînul locului. Politeța acestu făcu o deosebită plăcere șefului kirghiz.

Slujitorii aduseră îndată un ceainc de aramă și o mesușă joasă cu cești chinezești și farfurioare. Împinseră masa lingă covor; adăugiră lingă cești și o chisea cu zahar de ghiață și cîteva farfurii încărcate de fructe. După ce se retraseră slujitorii, intră în cort un copilandru de șaptesprezece ani; veni și ingenunche lingă mesușă, turnă ceai și înfățișă oaspetelui străin ceașca plină într-o mină și o farfurie cu fructe în alta. Tot în asemenea chip sluji și pe bătrînul Ui-ias. Pe măsură ce se deșertau ceștile, el se grăbea să le umple și să le prezinte.

În acest timp, sosiseră, așezîndu-se în jur, felurii musafiri din aul. Mulți erau îmbrăcați cu halate de matasă și purtau în cap cușme din blană de vulpe. Copilandrul le servea și lor ceai. Pe lingă musafirii dinăuntru, se grămădiseră o mulțime și la perdeaua cortului, privînd cu luare-aminte pe străin, ridicîndu-se în virfurile degetelor, înălțîndu-și capetele, răsucîndu-și gîturile, ca să nu piardă nimic din acea importantă privesite.

Costumul insoțitorilor kirghizi pe care îi dăduse Baspasihan lui Atkinson era destul de asemănător cu al kirghizilor lui Ui-ias. De asemenea ceilalți asiatici aveau o îmbrăcăminte pe care membrii acelu aul o mai văzuseră. Dar străinul purta pe el niște lucruri nemaipomenite. Mai întai un pieptar de vinătoare vristat cu verde; subt pieptar, o vestă la fel, după aceea niște pantaloni foarte largi la coapse și strînși îndată mai jos în niște cizme fără sfirșit. Pe lingă toate acestea se vedea subt vestă și o cămașă de pinză roșcată, cu guler larg deschis. Pălăria cu boruri foarte largi lua toate formele. De patru ani Atkinson nu-și dăduse părul pe mina vreunui artist, așa că pletele îi filfiau în voie pe umeri. Asta mai cu samă era uimitor. Toji bărbații acelor pusturi își rad capetele cu cea mai mare grijă.

Cind se deschise sfatul in privința călătoriei, bătrînul Ui-ias se arătă dornic să slujească și el cît va putea mai bine pe călător. Ii mulțămi că i-a adus din partea lui sultan Baspasihan un harmăsar frumos. Se arătă gata să dea cai hodiniți și insoțitori mai departe pînă la prietînul său sultan Sabek. La întoarcere, călătorul îl va găsi cu aulul său in anume regiune, cătră care se deplasează, și atunci își va lua caii săi, care pînă atunci prind putere iarăși, la iarbă bună.

Pînă la sultan Sabek mai este cale lungă. Pînă la sultan Sabek mai este și o oarecare piedică, pe care Ui-ias ura călătorului s-o treacă bine. Pînă la sultan Sabek, la două zile de umblet, cinstitul oaspete ar trebui să se oprească undeva pentru hrană și hodină. Oprirea aceasta n-o poate face decît la aulul lui Kubaldos, primejdios om, hoț de profesie, foarte cunoscut la hotarul chinezesc.

Cind domnul Atkinson porni cu escorta lui Ui-ias, avu grijă să se informeze prin cazaci dacă tovarășii săi cei noi se tem de Kubaldos.

— Iok! strigară kirghizii cu hotărîre, punînd mina pe baltagurile de la oblicuri.

— All right! răspunse Atkinson; atunci vom face popas la mister Kubaldos, ca să-l cunoaștem mai de-aproape.

(Continuare în numărul 18)

Rugăm cititorii să ne trimită impresiile și sugestiile lor asupra lucrărilor publicate în colecția noastră pe adresa București, Raionul I. V. Stalin, Casa Scîntei, Piața Scîntei Nr. 1, Redacția revistei „Știință și tehnică”. Telefon 7.60.10 int. 1571-1164.

Colecția „Povestiri științifico-fantastice” apare la 1 și 15 ale fiecărei luni, în 32 pagini, prețul de 1 leu exemplarul.

Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

Prețul abonamentelor :

3 luni	6 lei
6 luni	12 lei
1 an	24 lei

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU